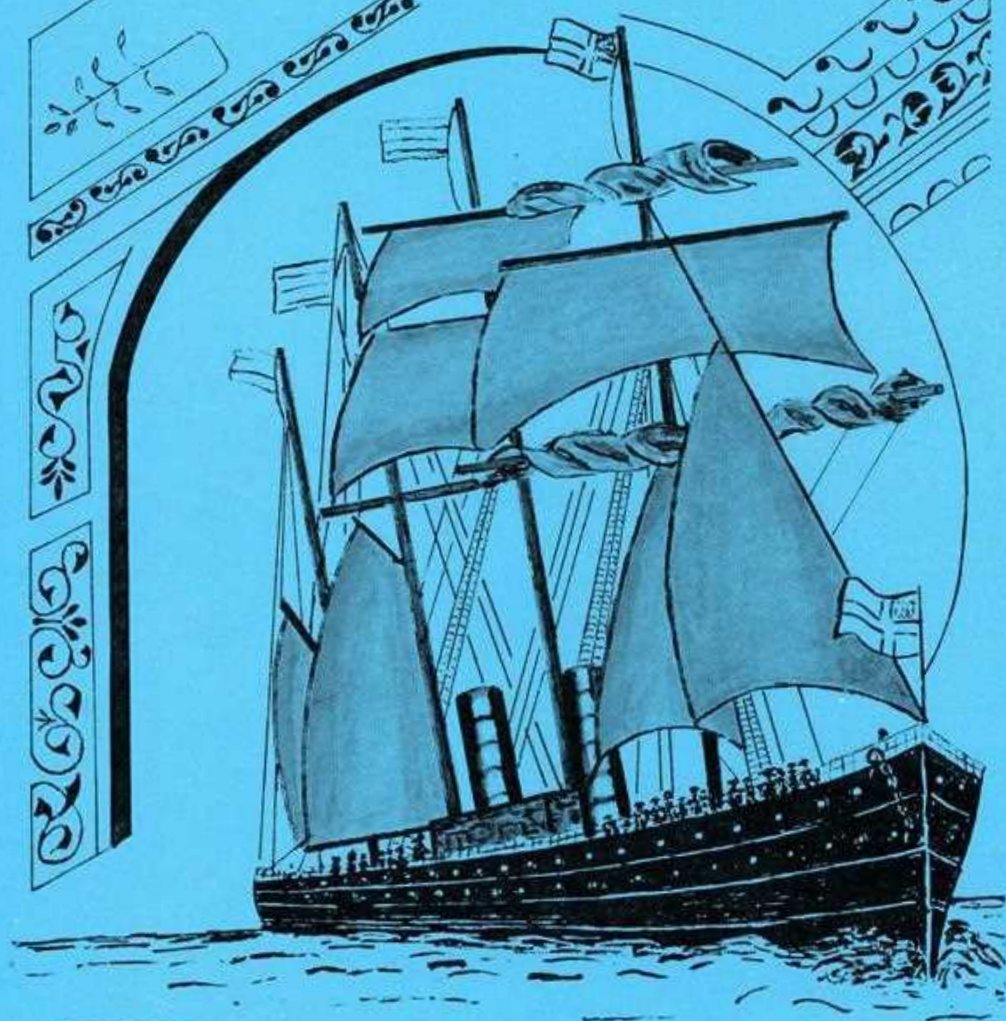

Hakarps Krönika

1972

utvandrare till Amerika

Hakarps Hembygdsförening

Krönika 1972

INNEHÅLL

Hakarpsbyns gårdar och deras ägare av Hans Johansson, Andra avdelningen	4
Hakarps medeltida kyrka av Harry Bergenblad	21
En ballongfärd	31
En byväg av Gustaf Winqvist	35
Fabriksinvigning av Bo Björklund	44
Hakarps ålderdomshem har tjänat ut av Gottfrid Granemyr	46
Hakarp för 100 år sedan	52
Utvandrare till Amerika av Ragnar Karlsmo	54
Ett Amerikabrev av C. G. Youngquist	61
Förteckning på emigranter från Hakarp till U S A under åren 1848 — 1925	67
Årsberättelse	77
Anteckningar ur församlingsböckerna	80

*Redaktionskommitté har varit:
Rune Gustafsson, Ragnar Karlsmo, Eskil Lago,
Gottfrid Granemyr och Per Johansson.*

Titelsidans bild är en kopia av en emigrantbroschyr från 1800-talet.

FÖRORD

Den tjugofemte årgången av Hakarps Krönika överlämnas härmed till vår trogna läsekrets, som år efter år uppmuntrat oss att utge denna publikation.

I årets Krönika fortsätter Hans Johansson sin förra året påbörjade historik om Hakarpsbyns gårdar och deras tidvis prominenta ägare.

Högt upp i kyrktornet har Harry Bergenblad klättrat med sin kamera och läsaren får i ord och bild göra bekantskap med tornkonstruktionens konstfärdigt utsmyckade bjälkar, som en gång i tidens haft sin plats i Hakarps forna kyrka.

Högre än kyrktornet svävade några modiga ballongfarare år 1881. De gjorde en snabb men dock mellanlandning i vår socken och gav därmed stoff till ett par sidor i årsboken.

Brånerydsdrängen Magnus Månsson- Rosell utvandrade år 1848 till Amerika, hans exempel följdes sedermera av mer än 400 hakarpsbor. Deras utvandring till den främmande världsdelen är ämnet för en artikelserie som startar i årets Krönika och beräknas fortsätta i kommande årgångar.

Från innevarande år rapporteras att Carlfors Bruk har invigt en ny fabriksbyggnad, att Hakarps Alderdomshem har tjänat ut och att vi har fått en ny fin väg från Pettersberg till Carlfors.

Till samtliga medarbetare säger vi ett hjärtligt tack och till läsarna säger vi, håll till godo!

REDAKTIONEN

Hakarpsbyns gårdar och deras ägare

av Hans Johansson

När drottning Margareta 1388 underhandlade med de svenska herrarna om en dansk-norsk intervention i Sverige mot mecklenburgarna, uppställde hon bl. a. som villkor, att statens inkomster skulle förbättras genom reduktion av krono- och skattegods, som kommit under frälse. Säkert utan större entusiasm såg sig underhandlarna nödsakade att gå med på att gods som efter 1363 — året för mecklenburgarnas invasion och folkungarnas fördrivande — kommit under frälse, skulle återgå till sin tidigare ställning som krono- eller skattgårdar. Efter Margaretas maktövertagande tillsattes särskilda domstolar, som skulle hålla s. k. räfsteting i varje stift. Särskilt för Linköpings stift finnas en mängd protokoll om sådana räfsteting bevarade. I Jönköpings tänkebok (utgiven av Landsantikvarien Carl M. Kjellberg i meddelanden från N. Smålands Fornminnesförening årg. 2, 3, 4) återfinnes protokollet från räfsten med Rumlaborgs län, som hölls i början av sept. 1399 i Jönköping. Vid första rättegångsdagen den 4 september uppträdde som domare på konungens och drottningens vägnar (Margaretas systerdotterson Erik hade redan 1396 utropats till konung) riksrådet Sten Beinctsson riddare, och Peter Thomasson, underlagsman i Östergötland. Nämnanden bestod av 12 män. Ombudsman för kronan var drottning Margaretas fogde över Östergötland och Rumlaborgs län Esbiörn Christiernsson Diekn. En mängd gårdar i Habo och Fiskebäcks socknar fränkandes frälset och tilldömdes häradet eller under skatt. Fyra borgare i Jönköping miste vid räfstetinget gårdar i bemälda socknar.

Av intresse är att reduktionen ej drabbade någon gård i Hakarp, och då Esbiörn Diekn gjort sig känd för att driva sitt uppdrag med stort nit, enligt mångas mening alltför stort, han hade många motgångar vid senare omprövning av domarna — vågar vi slå fast, att gårdarna det här är fråga om var gammalt frälse. Detta kan ha varit ett gott argument vid den överlåtelse av panträtten som skedde 1401. Som vi sett innehades två av Hakarpsgårdarna vid Erik Karlssons (Örnfot) död av väpnaren Niclis Knutsson på Ramsjö. Nu får dokumentet berätta.

1400-tals-bonde. Målning av Rosenrod i Tensta kyrka norr om Uppsala.

I Svenskt diplomatarium 1. 1401 —07, utgivet av Carl Silverstolpe, finns som n:r 127 intaget följande handling:

Alla the maen som thaetta breff höra aeller sea helsar iak Niclis Knutsson aeverdhelika meth warom Herra. Kaennis iak oppinbarlika meth thaesso mina opno naerwarande brefue mik hafua wnt oc vplatit aerliksom manna Haenico Bekman thaessen godzen, som iak til panta hafuer af aerlikom man herra Eric Karlsson riddara, Gudh hans syael hafwi, swa som aer thaen sunnaerste gardhen i Rugbaerghum, twa gardha i Hakathorp oc en gardh i Smydzthorp i Hakathorpa sokn liggiande,

meth allom them raet, breff oc beuisning, som iak af formaempda herra Eric Karlsson hafuer, for fyrityghi marc oc hundrada swenska paeninger, meth swa for skyael at wilia hans arfua thaessen godzen i gen at lösa, tha sculu the thaes maektoghe wara wm the wilia thet lösa for thaessa fornaempda XL marc oc hundradha, oc scal for:de Haenica Bekman aeller hans arfua maektoghe wara thessen godzen styra, radha oc skypa aepter sino nytto oc wilia, til thaen dagh han aeller the sina peninger i gen fa. Aer thet oc swa at thaessen godzen kunno honom meth nokrom ret af ganga, tha binder iak mik oc mina arfua til, honom aeller hans arfw m the formaempda paeningar i gen at gyfua. Til mere wisso oc witnisbyrdh bedhis iak hederlika manna incigle for thaetta bref at haengia, swa aer herra Lafrenza, kirkioherra i Swartathorp, oc Karls Langa, haeretzhöfthinga i Thwetom, meth mino egno. Scriptum Jenacopie, anno Domini mo cod primo, ipso die beati Andree apostoli, in testimonium premissorum.

Sigillen: N.1: Ett obetydligt fragment återstår N. 2, 3 saknas.

Originalen finns på pergament i Riksarkivet. Den sista raden betyder ungefärligen: Skrivet Jönköping Herrens år 1401, på aposteln Andreas dag (minnet av dennes martyrdöd firades den 30 nov.) betygas härmed. Bokstäverna v och w i en del sammanställningar läses som u, u som v, y som i eller j, a som å.

Brevet är vårt egentliga bevis för att Hakarpsgårdarna ägts av Erik Karlsson (Örnfot). Det lämnar uttrycket af "ärlige man, herr Eric Karlsson riddare", bevis för. Det fanns vid denna tid ingen annan riddare med detta namn. (Löfqvist: Om riddarväsen och frälse i nordisk medeltid).

"Gud hans själ have" var det i dylika handlingar vanliga sättet att uttrycka, att en person var avliden.

Däremot lämnar brevet ingen upplysning om vem denne Henike Bekman var, som övertog pantegodsen. Själva namnen hade då liksom en annan valör än nu. Erik Karlsson kan nu vara vem som helst: en chaufför eller undervisningsminister, Bäckman en fiskhandlare eller historieprofessor. Men denne Henike Bekman har kommit in i historien, och därför går det att få reda på något mer om honom än den lilla affären om Hakarpsgårdarna.

Han var av dansk härstamning och hörde till de många danskar, som med den nya regimen kom in i Sverige. Eftersom han gjorde fastighetsaffärer häromkring, är det troligt att han innehaft någon militär befattning i närheten, t. ex. på Rumblaborg. Men 1405 blev han tillsammans med Niclis Guthormsson, även kallad Niclis Djekn, befälhavare på Axevalla slott. Det var en stark befästning och utgjorde länge Magnus Erikssons fasta utpost österut mot Mecklenburgarna. Först genom förrädiskt handlande av den dåvarande befälhavaren kom den i tyskarnas händer. Efter avtalet med de svenska herrarna sände Margareta dit ridd. Niclis Jönsson Svarte Skanung (dansk) att belägra slottet. Samme person blev efter Albrekts nederlag Margaretas förste befälhavare där. Bekman, som kom 1405, kvarstod på den posten till sin död 1430. Det var därför en annan dansk riddare, som avslog Engelbrekts angrepp några år senare. Henike Bekmans efterkommande tycks ha stannat i Sverige. Han skänkte några gårdar till Vadstena kloster, vilket enligt anteckningar i Vadstena klosters jordebok stadfästes 20/7 1342 av dottern Margareta Henikesdotter. De ursprungliga transaktionerna (det rörde sig om en gård i Berghem i Skärstad och någon eller några i Långenberg i Ölmstad) hade gjorts 1405, då troligen intressena i denna bygd avvecklades vid flyttningen till Axevall. (Även Nils Diekn var inblandad).*)

---

*) Henike Bekmans namn förekommer även i icke militära sammanhang om ock sparsamt. Den 13 mars 1429 var han t. ex. tillsammans med Nils Jönsson (Oxenstierna) Knut Uddsson (Vinstorpaätt) Mats Algotsson (Lillie) Karl Ormsson (Gumsehuvud) m. fl. i Stockholms rådstuga "fore Herscaps och rikesens ärendes seul" i närvaro av "flerom rikesens godom mannom" och utfärdade ett brev i tvist mellan Anund Sture och Bo Jonssons arvingar.

Dottern Margareta Henikesdotter omnämns i K. H. Karlssons Genealogiska anteckningar nr: 6 vid arvsdelningen efter fru Birgitta Magnusdotter Porse (till Fällnäs) död 1450 vid hög ålder (Personhistorisk Tidskrift årg. 1909). Denna hade varit gift två gånger, först med ridd. Arvid Bengtsson Oxenstierna och sedan med riddaren Erik Stensson Bielke. Den sistnämnde var död redan 1410, och hustrun överlevde även sina barn och barnbarn, syskon och syskonbarn. Om hennes betydande kvarlåtenskap uppstod tvist mellan mera avlägsna släktingar. I denna fördes deras talan som härstammade från fru Birgittas fäderne av Göstav Olsson (Stenbock). Däribland återfinnes Margareta Heniksdotter Bekman, som av H:K Karlsson anses härstamma från Peter Porse (under folkungatiden mycket omtalad halländsk storman).

Kanske var det vid samma tillfälle, som Hakarpsgårdarna återställdes till Erik Karlssons arvingar. Denne hade under sin Jönköpings-tid samarbete med en viss Magnus Sture, som ägde gods i Varend. Man gissar väl icke mycket fel, om man antar att de båda herrarna härvid avtalade om gifte mellan Stures son Karl och herr Eriks dotter Margareta (Märta). Det var det vanliga sättet att knyta hymens band på den tiden i dessa kretsar. Därvid uppgjordes, vad de båda kontrahenterna skulle få med sig i det nya boet. Kvinnans del kallades hemfärd. Hakarpsgårdarna var troligen redan då pantsatta, men det hindrar inte, att de kunnat ingå i Margaretas "hemfärd". Hur som helst ha arvingarna tydligen ansett det förmånligt att lösa panten. Lånesumman var som vi sett 40 mark och 100 penningar (motsv. obetydligt över 1/2 mark). Av ett senare arvskifte vet vi, att Bredgården avkastade 2 mark och Ymparegården 1 1/2 mark, tillsammans 3 1/2 mark. Dessa båda lämnade alltså 8,7 % på det utlånta kapitalet. Härtill kom gården i Smedstorp och den i Rogbergå, vilka väl få förutsättas även lämna någon avkastning. Nu skulle enligt gammal hävd en landbonde betala i afrad (arrende) 4 % av gårdens värde (Ingers, Heckscher) och även om den skruvades upp till 5 %, så var det en god affär att lösa panterna. Härtill kom myntförsämringen, den tidens inflation, som då liksom nu gynnade låntagaren.

Om Sturesläkterna.

I artikeln om Sture anger Nordisk Familjebok fem släkter som använt detta namn. De använde olika vapenbilder och släktskapen mellan dem — om det funnits någon sådan — är oklar. Den släkt, som den bekante riksföreståndaren, gamle herr Sten, tillhörde var "sjöbladssläkten". Den har haft sina rötter i Värmland.

Sten Sture d. y. (unge herr Sten) härstammade på fädernet från Natt och Dag-släkten (i den återfinns Engelbrekts baneman) men hans farfar hade tagit namnet Sture efter sin morfar, en Sven Sture, vars ursprung är oklart, men som 1420 förvärvade Eksjö hovgård av Nydala.

Beträffande den i vårt sammanhang omtalade Sturen anger Gottfr. Carlsson i "Till de medeltida Stureätternas genealogi" (Personhistorisk tidskrift 1920), att släkten förde ett gumsehuvud i sitt vapen

och att den hade gods i Västergötland. Några ha tolkat sköldemärket som ett tjurhuvud. En Rörik Sture d. y. tillbytte sig av Harald Kase gods i Varend, men hade även kvar gods i Västergötland (Solberga i Fänneslunda). På kung Erik av Pommerns (Margaretas systerdotterson) tid bodde sonen Magnus på Lidhult vid sjön Ösken (Styffe Skandinavien under unionstiden). Han blev riddare och konungsdomhavande (1402). År 1416 har han mottagit ett i Lidhult upprättat köpebrev. Han var gift med Elyana Arvidsdotter och hade i äktenskapet sönerna Karl och Bengt.

Som nämnts blev sonen Karl gift med Märta Eriksdotter. Det är ej känt var de varit bosatta. De hade gårdar i Östergötland, Småland, Öland och även någon i Västergötland. Arvskifte efter dem hölls i Kalmar.

I sitt äktenskap hade de sex barn: sönerna Rörik, Erik och Knut samt döttrarna Ingeborg, Sigrid och Katarina. Erik och Rörik, den sistnämnde troligen uppkallad efter sin farfar, dog i unga år. Ingeborg blev gift med 1) lagmannen i Östergötland Gert Jonsson (sexuddig stjärna), 2) med den beryktade Magnus Gren, Sigrid med befälhavaren på Öland väpnaren Peder Ryning, som var av dansk härkomst. Katarina var vid föräldrarnas fränfälle ogift, men gifte sig senare med riksrådet Nils Jönsson (Oxenstierna). Denne hörde till en släkt som en tid på 1400-talet intog en dominerande ställning i svensk politik. Tillsammans med en bror blev han riksföreståndare, och Katarina var kanske en tid rikets första dam. Ett stå vassare blev hennes släkting och namne (både för- och efternamn lika) Katarina Karlsdotter (Gumsehuvud) som var gift med kung Karl Knutsson (Bonde) och som i Uppsala domkyrka kröntes till Sveriges drottning. Men hon hörde till en gren av släkten Gumsehuvud, som stannat i Västergötland. Hennes far Karl Ormsson (Gumsehuvud) ägde på 1430-talet Stora Bjurum (Styffe). (Kröningen förträttades av ärkebiskopen Bengt Jönsson, även han en Oxenstierna, som senare hjälpte till att avsätta Karl Knutsson. De båda Katarinorna hade förmodligen ingen del i de bittra stridigheterna).

Karl Magnusson Sture var död före 1419. Vid arvsskiftet efter hans far, som också dött vid denna tid, representerades hans arvingar av hustrun Märta och hennes måg Peder Ryning, Sigrids man. Styffe

har i sin översikt beträffande Varend, Uppvidinge härad, felaktigt angivit den sistnämnde som Magnus Stures måg.

Några år senare var även Märta Eriksdotter död. Därefter för rättades arvsifte i Kalmar den 8 mars 1424 efter makarna Karl Sture och Märta. Fyra barn var nu i livet och bland den stora mängden gårdar som skiftades märks även Bredgården och Ymparegården (Imparathorp) som kom på "hustru Sigrida del" samt Litlogardh som tillföll "jomfru Katarina".

Av detta pergamentbrev, som är ett "huvudvittne i målet" gör vi några utdrag. (En kopia av brevet med "översättning" förvaras av Hakarps hembygdsförening).

Text och stavning har i allm. något moderniserats:

"Alle de dannemän som detta brev höra eller se hälsom Bengt Königsmark, Birghe Trolle och Herr Barlast evärdeliga med vår Herra. Kännes (erkänner, betygar) vi oss med dessa våra närvarande öppne brev så väl efterkommande som dem nu äro att (?) vara till bjudne och tillkallade uppå ett rätt syskona skifte så som var efter Karl Sture och hans hustru Märta, Gud deras själ nådhe, uppå deras barna vägnar allo lides som härefter skrivet står, både fäderna och möderne, med bud och laga kavla, i så måtto att dessa gods, som kommo uppå hustru Ingeborga del, Karl Stures dotter, först av hennes fäderne i Wärendö en gård i Tolgh socken och kallas Ödhö toffta som aff gar (avkastar) fem pund smör item (vidare, ytterligare) en gård i Tolgh, som Tore satt uppå 12 öre o.s.v. (tillsammans 7 gårdar som fädernearv); Nu av hennes möderne (6 gårdar i arv på mödernet) . . . Nu av hustru *Sigredha* fäderne (sju gårdar) . . . Nu av hennes möderne i Östergötland i Aske härad av Jon Hund och Hane i Askim 6 tunnor korn, it. av Finvid i Askim 3 tunnor korn, it. av Henekin Pederssons gård i Berg (?) 1 tunna korn, it. av Peder Niclissons gård i Berg 1 tunna korn; Nu av *Romblaborgs län* penningar guld *Breada-gardhin i Hakatorp* gar aff 2 marc, it. *Imparathorp* gar aff 12 öre. It. av Horsa hagha (Hästhagen) 6 öre, it av Keer (Kärr?) 4 soli (=örtug) it. av Gislaboda 1 öre it. av Eskilstorp ett ängsfoder 1 öre av Stötzthorp 2 soli. Nu *Knut Karlssons* fäderne (Här uppräknas 13 gårdar i Östergötland, Småland,

Avsnitt av det svårlästa pergamentsbrevet från 1424.

Oland och Västergötland bl. a. 2 kvarnar) . . . Nu av Knut Karlssons moderne (14 fastigheter. Här nämns Flätinge, Rogberga, Berghem, Hwassatorp) . . . Nu Jungfru Katarina fäderne (6 gårdar, den bästa i Tolgh, "som Ärengisle sitter uti" avkastade dock hela 3 mark) . . . Nu av Jungfru Katarina moderne (6 gårdar, bl. a. i Rumlaborgs län, Fintorp, Keekstorp (Kikstorp) gav 1 mark, Knutstorp 2 öre Litlogård (Lillgården) en mark.

— Till thessens breffs mera wisso oc stadfistelse thess wy h(är) over waru (som vi här var närvarande vid) hengis wy war Inciglist over, scriffuat oc giffuit i Kalmark arem (år) aepr (efter) Guds (börd) MCDXXIII (1424) uppa asko odinsdagh.

Askonsdagen 1424 inträffade den 8 mars.

Då Rumlaborgs län var litet (Jönköping, Tveta, Vista, Mo, N. Vedbo härader, Jönköping samt Habo och Fiskebäcks socknar av Vartofta härad) har det i allmänhet varit möjligt att identifiera de gårdar inom länet som uppräknas i arvshandlingen. De flesta är

belägna i Skärstad Rogberga och Hakarp. Av möjliga Hakarpsgårdar nämns utom Bredgården: Imparatorp, Gunnarstorp, Eskilstorp, Stöztorp på Sigrids del. Vidare Hwassatorp på Knuts del och Keegstorp, Litlogård och Knutstorp på Katarinas del. För ämnet av betydelse är om Litlogård är samma ställe som den tredje gården i Hakarpsbyn: Lillgården. Nu skrev man ordet "Lille" på medeltiden "litla" eller "litzla" (Jfr Bisk. Tomas Frihetssång: Gud upväckte Engelbreckt, den litzla man . . .) För namnet råder alltså full överensstämmelse, men ordet är ju mycket vanligt och kan, fast nu bortglömt, ha brukats av något annat hemman även inom ett så litet område det här är fråga om. Det har emellertid gått att påvisa hur gården genom arv inom vissa släkter till sist kommit i den persons ägo, som förts registrerades, nämligen Ebba Vasa. Det kan därför ej råda någon tvekan att Litlogårdhin var Lillgården i Hakarpsbyn.

Anm. Königsmarck var son till en tysk, som under mecklenburgarna inkommit i Sverige. Släkten acklimatiserades och flera medlemmar låter tala om sig i hävderna. Bengt Königsmarck var hövitsman på Kalmar slott.

Birger Trolle (kallad den gamle till Bo — nu Trollebo i Lemnhults socken) grundade den stora trolleska förmögenheten. Genom gifte kom en senare ägare till *Bredgården* och *Ymparegården*, Nils Ryning (död 1578), i besittning av ett antal trollegods i Konga, Västbo, Tvetå och Vedbo härader, varför vi kan få anledning återkomma till denna märkliga släkt.

När Sigrid Stures farmoder dog 1429, kom sätesgården Lidhult på sondottern Sigrids arvslott och från henne övergick den till maken Peder Ryning, då hövitsman på Borgholm.

Sammanfattning:

Hakarpsbyns gårdar från ?—1389 el. åren närmast Erik Karlsson.

Två av gårdarna från ?—1401 som pant Niclis Knutsson

1401—1405 el. senare Henike Bekman.

Alla tre gårdarna från 1405—1424 Märta Eriksdotter g.m.

Karl Sture.

Bred-o. Ymparegård från 1424—1430 Sigrid Karlsdotter g.m.

Peder Ryning.

Lillgården från 1424—1454 el. senare Katarina Karlsdotter g. m.

Nils Jönsson (Oxenstierna).

14- och 15-hundratalet.

De nya släkterna:

De nya släkter, som efter den högaristokratiska Örnfotätten trädde till som ägare till Hakarpsbyns gårdar, var kanske ej så gamla, men kom att överglänsa den i både inflytande och rikedom.

Ryningarna var en dansk frälsesläkt. I urkunder från senare delen av 1300-talet förekommer syskonen:

1. Johannes Petri Ryning (han förde en bjälke i sitt vapen) var kanik i Lund 1351—55. Han dog 8/7 1392 som kantor där.

2. Väpnaren Absalom Pettersson Ryning till Graelunda (Grevlunda) i Vitaby socken (Kristianstads län?). Hans namn förekommer i handlingarna 1355—1371.

3. Marina, som hade gods i Halland. När hennes bror var förmyndare för henne upplät han på sex år huvudgården i Steninge till Johan Pyke (Riksarkivet Pergamentbrev n:r 31).

4. Andreas Ryning. Det var denne som blev stamfader till den svenska grenen av släkten. Han hade två söner, i varje fall två som "emigrerade" till Sverige, Gerhard och Peder. De förordnades efter varandra av drottning Margareta och Erik till hövitsmän på Borgholm. Av handlingar framgår att Gerhard (Gert) innehaft befattningen i början av 1400-talet, Elgenstierna uppger fram till 25/4 1412, varefter han övergått till kyrklig verksamhet och blivit vigd till munk i Vadstena 6/11 samma år. Men i Svenskt diplomatarium återfinnas några brev (n:r 2211 och 2284), där broder Gerhardus Ryning de Dacia omnämnes, med sannolik datering 1404. Han deltog i anläggandet av dotterklostret Mariebo på Lolland i Danmark och var i övrigt verksam som klostrets ombud vid kyrkmöten och i Rom. Under sin fogdetjänstgöring var han även verksam inom reduktionsarbetet, varom handlingar i diplomatariet vittna, som det skulle föra för långt att här anföra. Ett papper som han lagt hand vid vill vi återge, då det visar, att det ej alltid var lätt att hålla reda på sin rikedom, då den var kringspridd i ett vidsträckt land.

Svenskt Diplomatarium n:r 237:

1402 d. 29 sept.

Bo Jonssons Enka Katarina (Dume) säljer till riddaren Bengt Nilsson åtskilliga gårdar i Södermanland, Östergötland, Västergötland, Småland och Halland.

— — — *"ther nest mitt godz i Juneköpings fogathi swa som aer Roghulta wadhi oc Roghulta quarn oc whar thet thaer ligger oc herra Beinct thet wpsoria kan"*

Brevet beseglat av Knut Bosson, Joh. Dume m. fl.

Det är utgivet i odaterad vidimation av Johannes, prepositus wexionensis, Ryning et Olai, prebendatus Wexioniensis.

När Gerhard Ryning samma år som drottning Margareta dog och Erik blev ensam härskare över de tre nordiska länderna lämnade den världsliga verksamheten för gott och helt övergick till den andliga, följde han tydligen tidigare traditioner inom familjen. Brodern Peder, vars avkomlingar i mer än 200 år ägde Bred- och Ymparegården, fick som hans efterträdare dels verka som hövitsman — han kallas 1418 väpnare — på Borgholms slott, dels handha fogdesysslan på Öland och som sådan bl. a. ha hand om skatteindrivningen. Det kunde ha sina bekymmer på flera sätt. Av gammalt betalades mesta delen av skatten "in natura", alltså med spannmål, boskap eller andra produkter. Detta ledde dels till tvistigheter med skattebetalarna vid varornas värdering, dels till bekymmer för lagring och omsättning av intäkterna. När den skrupelfrie därför beräknade en viss riskmarginal, kom kanske frestelsen att beräkna denna så stor, att en vinst uppstod, som fogden kunde stoppa i egen ficka. Statsmakten ville därför helst ha skatten i klingande valuta. Men det rådde stor oreda inom myntväsendet: det fanns t. ex. svenska, tyska, danska m. fl. mark, gamla och nya, med olika "kurser". Gotland hade egen valuta, den gutniska, som efter gotlandshandelns tillbakagång på 1300-talet sjönk fortare i värde än de övriga.

Öland var ett av de län, där penningsskatt införts, och där man kanske haft en viss förmån att få betala med gotländska pengar. En vacker dag ville då kronan (och kyrkan) ha mer, om skatten skulle betalas med sådant mynt. I ett brev, som i en samtida avskrift finns i en papperskodex i Uppsala Universitetsbibliotek, klagar bönderna hos kung Erik och begär återgång till naturaskatte-systemet. Några rader av böndernas ödmjuka framställning lyder:

"Wara ödmyker werdsculdogna oc altid redobohna taienist medh Gudhi. Aepter thet ath war andelike fadher wedh Gudhi biscop Knwt i Lincöping oc Paedher Ryning idhers nadh aembitsman uppa

Typisk bebyggelse för landsbygden på 1400-talet. Skorsten och fönster hade ännu inte kommit i bruk.

Ölandh hawa lyst naer os thet Gutnisch örtogh scal ey ga her aepter meer aen iij (3) swenska sma paeninga ok wy hafwum medh os hwaske Swenskt Tyskt aeller Dansket mynt ox lithit medh allo aff thet Gutnicha, Thy traenger os nw storlika at fly til edhra konunglika nadh bidiandes medh alle ödmyukt oc under-danicheth at i for godz skuld willin betrachata war fatigdom oc tungha uthi tesse matto”.

Brevet påtalar överenskommelsen med kungens fullmäktige rid-daren "Henning Köningxmark, her Benedicts oc Canselerin" om den årliga skatten. Överenskommelsen skulle vid ändring uppsägas ett halvt år i förväg. De hade skrivit till "War nadhoga forstinna oc kaera frw drötning Philippe" när kungen var utrikes men ej fått svar. Nu ber de "thet i for Gudhz sculd unne os her aepter göra war arlike skatt med nötalagh oc spannemala oc allolidis som wi honum til förna giordom" etc.

Brevet är odaterat, och vilken verkan det möjligen fått vet vi ej, men då Peder Ryning den 25 aug. 1425 avlämnade räkenskaper och beviljades ansvarsfrihet för tre års förvaltning, framgår att han även tagit "malt oc möl" i uppbörd av bönderna.

Den sistnämnda redovisningshandlingen kan man ta del av i kanslirådet Hallenbergs handskriftssamling i Uppsala universitetsbibliotek och ger, ehuru något skadat i början en god föreställning om fogdeförvaltningen i dåtida Norden. Några utdrag ur brevet anföras:

"Herrens år 1425 på dagen före vigilia assumptionis beate virginia (helgdagen till firande av den heliga jungfruns himmelsfärd) — — — mäktig herre och förste Erik med Guds nåde Danmarks, Sveriges, Norges, Wendes och Götes konung och her — — — Köpenhamn och hos honom rikets råd av förenämnda rike / då var Peder Ryning han som Borgholm med — — (Öland i Sverig)e inne har och gjorde där räkenskap av for:de slott och län inför högboren och mäktig förstinna drottning Philippa efter — — som for:de min nådige konung befallt hade / närvarande Herr Arend Clementsson, dekan i Linköping och Magnus Göge och gjorde han då räkenskap av tre år om uppbörd och utgift av for:de län". Redovisningsåret sträckte sig från S:t Michaels tid ena året till samma tid nästa år, d.v.s. omkr 1/10 till 30/9. Det tycks ha varit vanligt att all "ränta" och afrad skulle erläggas före S:t Mikael's dag. Av redogörelsen framgår, att skatten på Öland inbringade omkr. 6300 mark årligen i "vissa" d.v.s. fasta räntor samt något 100-tal mark i "ovissa" räntor, mest sakören (böter). Men utgifterna var vanligen lika stora. De var *"wael ens med hans vpbyrdx oc ther medh aer thet slet, oc thet finnes vthermere innen rekinskaps boghin innen wilken modhe thet aer utgiuit"*. Ett år kom en mindre summa Ryning tillgodo, men det hade han utjämnat med skattepersedlar, som han sålde "dyrer aen han thet intogh"(!)

Vid läsningen av slutorden kommer episoden på något sätt närmare. Underligt att tänka att det gått i det närmaste 550 år sedan dess. Ryning får sitt kvitto, han och Linköpingsprästen, vars stift hade att uppbära de kyrkliga intäkterna på Öland, tar bugande farväl av den lilla energiska drottningen som fick bära så mycket av sin stressade herres bekymmer.

"thil witherlicheet, oc aminnelse wm thette for:ne rekinscap göres

nw thu lighe scriffther ordh fran ordh alt ens ludhande, en there scheres oc merkes wt aff then annen / then ene aff them bliffuer i myns herris fathebur oc then andre janger Pedher Ryning meth sich / aar dagh stedh som forscriffuit star”.

När Peder Ryning gift sig med Sigrid Sture vet vi ej, men man kan väl gissa att Sigrids far ej givit sitt medgivande förrän svärsonen in spe uppnått en stadgad plats i samhället, alltså ej före 1412. Den första handling i vilken Ryning förekommer tillsammans med medlemmar av släkten Sture är från 1418 då han tillsammans med Bengt Sture (svärfadern Karl Stures broder) gick i borgen för Bengt Königsmarcks morgongåva på 1000 mark svenska penningar till sin hustru Maeritta Torsdotter. Borgensman var också Birghe Trulle. Karl Stures namn förekommer däremot ej vare sig bland borgens- eller de 12 fastemännen. Möjligen var han redan då död.

Så var Sigrid Sture slottsfru på Borgholms slott. Om henne vet vi endast att hon födde två söner: Gert, som tydligen uppkallats efter farbrodern, han som gått i kloster, samt Erik. Vi vet också att hon dog 1430 (möjligen tidigare) i tydligen ganska unga år. Hennes yngsta syster gifte sig det året. Vid samma tid har sonen Gert avlidit. På eftersommaren 1430 lät Peder Ryning föra deras stoft till Vadstena, där de begravdes den 17/9. Inom klostrets helgade murar fick de sitt sista vilorum. Där verkade ännu Rynings broder, som säkert emellanåt kunde få en stund att läsa en själamässa för sin svägerska och brorson. Det varade ej så länge. År 1434 råkade han ut för ett benbrott. Han reste till Danzig för att ”söka specialistvård”, skulle vi nu säga. Där avled han den 27 oktober och blev begravd i Birgittinerklostret i staden. Sigrids liksom maken Peders gravstenar finns i Vadstena. *)

*) Gravstenarna finnas emellertid numera ej i klosterkyrkan. Vid restaurering av kyrkan 1890 bortogs de liksom de flesta äldre och förvaras nu i ett gravstensarkiv i trossboden på klosterområdet, det enda ”arkiv” av detta slag som finns i Sverige. Ett försök att få beskåda och möjligen få en bild av de omnämnda stenarna strandade på svårigheten att handskas med detta ”arkiv”, som uppgavs innehålla flera hundra stora stenhällar. I riksarkivet finns en karta, som anger samtliga stenars ursprungliga plats. För dessa uppgifter ha vi att tacka redaktör Gunnar Sträng i Vadstena.

Även Vists kyrka söder om Linköping besöktes, där enligt släkttavlor Erik Karlssons (Örnfort) hustru Margareta (Märta) Knutsdotter är begravnen och vars gravsten som nr 247 redovisas i Gardells ”Gravmonument” (del I). Det var ej känt var den fanns eller var den legat. Men kyrkan hade flera gånger ombyggts och för ej länge sedan brunnit ned; varefter endast ytterväggarna stått kvar. (Kyrkväktarens uppgift. Han hade tillträtt sin tjänst för 40 år sedan).

*De vackra hagmarker som omger Hakarps Säteri minna om forna dagars lövängar.
Foto: Evert Andersson.*

Ären efter 1430 blev oroliga även för Peder Ryning. Oppositionen mot kung Erik växte sig bland stormännen allt starkare, och även allmogen började röra på sig. Ryning kunde ej vara okunnig om att frälsemännens rop att kungen skulle göra verklighet av bestämmelsen i unionsöverenskommelsen, att slottslänen skulle förvaltas av svenska män, blev allt högljuddare, alltmedan kungens ställning undergrävdes av ständiga motgångar. Sina nya svenska släktingars stöd såg Ryning alltmer försvagas. Svärfadern var död, och vad som kanske betydde mer, även dennes far Magnus Sture till Lidhult var borta. Den ene av hustrun Sigrids svågrar, Magnus Gren, var visserligen tills vidare en kungens trogna anhängare, men Sigrids yngsta syster Katarina, hade gift sig med Nils Jönsson, som tillsammans med sin bror Bengt räknades som framtidsmän bland svenska storkarlar. De hörde till en släkt, som förde en oxes panna i sitt vapen, och räknades till kungens hätskaste vedersakare, sedan han fördrivit ärkebiskop Olof för att bereda plats för en egen man. De drog sig inte ens för samröre med den upprorsmakaren Engelbrekt, som med sina man-

starka band av okunniga bönder och oresonliga gruvkarlar körde bort fogdarna och brände ner slotten. Så långt hade det visserligen ej gått på Öland, men här gjorde sig i stället stridigheterna med de tyska handelsstäderna gällande. Diverse trakasserier förekom å ömse håll med beslagtagning av skepp och gods, även under formell fred. Vid Öland hade en lybsk snäcka blivit tagen med manskap och gods, för vilket man ville göra Ryning ansvarig. Lybeckarna protesterade och sände ombud till ett unionsmöte i Kalmar, som var utsatt till den 15 juli 1436. De ville reda ut ansvarsfrågan och (förmodligen) utkräva skadestånd. Kung Erik infann sig själv jämte tre pommerska hertigar och flera tyska grevar och riddare samt 15 danska råds-herrar, städerna Lybeck, Wismar, Hamburg och Lüneburg hade vardera sänt två ombud och på svenska sidan var 7 fullmäktige, och dessutom 7 andra förnämliga män närvarande. Förhandlingarna blev långdragna och kom att beröra förutom kungens ställning både inrikes och utrikes tvistefrågor. Den 27 aug. hade man frågan om ölandskaperiet klar. Det slutade beträffande den i korthet att Henrik Rapesulver, borgmästare i Lübeck, och Tymme Hedewerk, rådmän där, fick frita Peder Ryning från allt vidare ansvar för övergreppet. Brevet, som är daterat "Calmarn mont(ag) vor Johannis decollacionis" (måndagen före den helige Johannes 'halshuggning), och som är beseglat av Henrik Rapesulver, finns i original i svenska riksarkivet och uppgiften är hämtad från Tunbergs "Ur svenska medeltidsregister 1435 — 1441". Bland övriga frågor på kalmarmötet märkes åter svenskarnas krav på slottslänens överlämnande. Enligt Styffe kom man den 1 sept. fram till ett beslut, som hade formen av en skiljedom (man utarbetade också som det synes förslag till fullständig unionsakt). Enligt denna skulle kungen överlämna alla slott och län till infödda män. Nu tog kungen Kalmar från ett danskt riksråd och satte dit Bo och Bengt Stensson (Natt och Dag. Den sistnämnde var far till Engelbrekts baneman). Eljes gick det trögt med verkställigheten. Men Peder Ryning måste nu förstå, varåt det lutade för honom.

På hösten 1436 var ett rådsmöte utsatt att hållas i Söderköping. Man var van att vänta länge på kungen, ibland i månader, men denna gång kom han inte alls. När det stod klart att han skulle

utebli, överläts riksstyrelsen på Kristern Nilsson (Vasa) och Karl Knutsson (Bonde). Sedan började man ommöbleringen i slottslänen. Bland dem som nu miste sina län var Peder Ryning. Han ersattes med sina svenska svågrar Magnus Gren och Nils Jönsson. Ja, släktskapen bestod ju i att de var gifta med var sin av Karl Stures döttrar. Han fortsatte att tjäna kung Erik, även sedan denne slutgiltigt avsatts både i Danmark och Sverige 1439. Därvid samarbetade han tidvis med Magnus Gren, som emellertid senare gick i den nye kungens tjänst. Erik etablerade sig som kaparhövding på Gotland och intrigerade länge för att återvinna sina förlorade kronor.

Om hur förhållandena gestaltade sig för Peder Ryning vet vi just intet. Enligt Elgenstierna var han död före 1458, möjligen redan 1444. Som förut påpekats finns hans gravsten i Vadstena. Bland de många gods, som sonen Erik ärvde återfinna vi Hakarpsgårdarna Bred- och Ymparegården, medan den tredje gården genom Jungfru Katarinas gifte med Nils Jönsson kom i Oxenstierna-släktens ägo.

ANM. ANGÅENDE KÄLLMATERIAL.

I föregående del redovisad litteratur täckte tiden fram till 1430.

Utöver där redovisad källmaterial har för avsnittet om Peder Ryning utnyttjats Register över Riksarkivets pergamentbrev
Svenska diplomatarium

Artiklar ur Historisk tidskrift

Personhistorisk tidskrift

Historiska handlingar

Meddelanden fr. Norra Smålands Fornminnesförening

Vid sökande efter uppslag till detta och följande avsnitt har ett antal arbeten i bygde-, gårds- och släkthistoria genomgåts, t. ex. Rosmans Bjärka- Säby och dess ägare, ett i sitt slag enastående arbete. Några av böckerna ha varit vetenskapliga avhandlingar, t. ex. Larsson och Härenstam, som behandlat Värend och Finnveden resp.

Hakarps medeltida kyrka

av Harry Bergenblad

Vid den högtidlighet, som anordnades i samband med Hakarps kyrkas 250-årsjubileum den 2 dec. 1944, redogjorde kyrkoherde Ragnar Lindstam för kyrkans historia och sade då bland annat beträffande Hakarps äldre kyrkor: "På denna helgade plats, där vi i dag äro samlade för att hålla gudstjänst byggde i timmermannens yrke förfarna män redan i slutet av 1100-talet en kyrka av kärnfast furu från socknens högresta tallar".

Takkonstruktionen med målade och omålade bjälkar uppe i tornet.

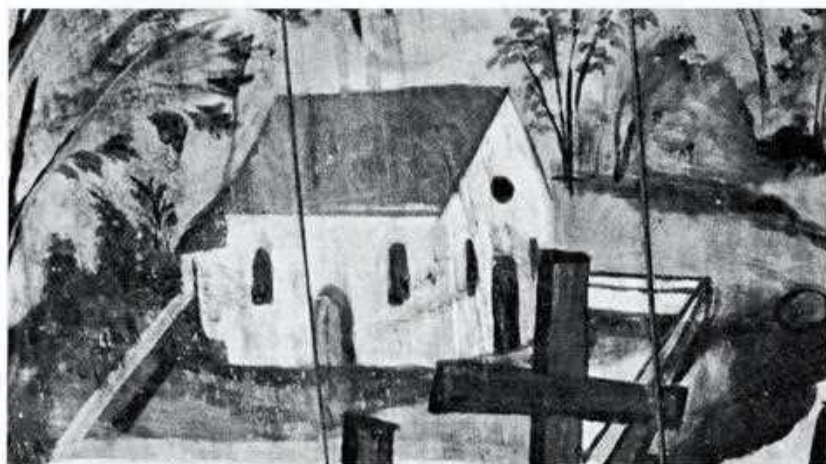
Vi vet ej om Lindstam, som var en framstående kyrkohistoriker, haft ytterligare bevismaterial än det vi känner till, nämligen det i den nuvarande kyrkan placerade krucifixet från 1100-talet. Om han inte ägt fler bevis för att det funnits en kyrka så tidigt, finns det anledning att framflytta tillkomsten av den första kyrkan i Hakarp till 1200-talet. Den romanska dopfunten, som nu finns på Läns museet, är ett ganska säkert bevis för ett sådant antagande.

Att använda krucifixet som bevis kan nämligen vara diskutabelt, då man vet att Sanda kyrkas inventarier delades upp mellan de närliggande kyrkorna (Sandas romanska dopfunt finns också bevarad i Läns museet). Krucifixet kan ha kommit i Hakarps kyrkas ägo vid delningen, som torde ha ägt rum under 1500-talets mitt, innan Vättern erövrade marken, där kyrkan stod.

En annan sak är att det i Hakarp möjligen kan ha funnits ett missionstempel (kanske s. k. stavkyrka) dessförinnan, som helt försvunnit.

Varför byggdes kyrkan i Hakarps by?

Man kan inte påstå, att Hakarps kyrka ligger centralt i socknen och inte heller att där tidigare utövats hednisk kult. En sådan plats däremot utgör området vid Lundaberget ett par kilometer söderut. Ändock bör det ha funnits anledning för de första kristna hakarpsborna

Hakarps gamla kyrka målad av Edward Orm år 1729.

att bygga ett litet gudshus på den plats, där den nuvarande kyrkan står i Hakarps by. Platsens centrala läge under medeltiden, där två viktiga stigar (ridstigar) möttes, har varit av avgörande betydelse. Terrängstudier ger vid handen, att den ena stigen gick från den uråldriga färdvägen vid Vättern, där Norrängsskolan nu ligger, upp genom Lunden (Strutsabacken) direkt till Hakarps kyrka. Den andra stigen gick från Rosendala (Humblarum) upp genom "Kransaträdgården" och Stora Kleven mot Hakarps by. Flera ställen i terrängen uppvisar sträckor av dessa stigar som mer eller mindre djupa diken.

När man år 1694 byggde den nuvarande stenkyrkan, lät man den gamla träkyrkan stå kvar inne i den nya, ända intill dess man behövde det användbara trävirket. Bräder och bjälkar från den medeltida kyrkan bearbetades än en gång men nu för tjänst i den nya kyrkan och då framförallt till dennas torn. Dessa uppgifter hade Lindstam forskat fram i gamla urkunder från arkiven. Nyfiken lyckades han en dag klättra upp genom takluckan bakom orgeln och till sin häpnad finna, att flera bjälkar var försedda med målningar från den gamla kyrkan. Han hämtade fotograf A. L. Lundgren, varefter ett besvärligt fotograferande på den dammiga vinden vidtog.

Resultatet redovisades i *Huskvärna Krönika* och i *Om kyrkor som försvunnit och klockor som ha sjungit i Tveta Vista Mo*.

Hur såg den gamla kyrkan ut?

Att den gamla kyrkan var ganska liten framgår av att den fick rum inuti den nuvarande. Lindstam lyckades taga fram de invändiga måtten på såväl kor som långhus genom att mäta vissa väggbjälkar, som finns i takkonstruktionen på vinden. Han kom fram till att korpartiet var 5,75 m långt och 5,15 m brett. Långhuset har varit max. 9,45 m långt och 6,6 m brett.

Kyrkan var timrad med utvändigt bevarade knutskallar. På utsidan hade kyrkan varit spånklädd. Exteriören framgår av en målning i taket över orgeln i den nuvarande kyrkan. Denna målning utfördes av kyrkomålaren Edward Orm år 1729, alltså 35 år efter det man rivit kyrkan. Måhända har han haft tillgång till en gammal teckning eller kanske någon äldre församlingsbo kunnat ge erforderliga anvisningar om hur kyrkan såg ut.

Vindsmålningarna i förnyad undersökning

Forskningen inom det kyrkliga måleriet har ej stått stilla sedan Lindstams uppsatser publicerades i början på 1920-talet. Ett flertal kyrkor har undersökts av experter, som redovisat sina rön i olika skrifter. Tyvärr finns det inte många medeltida träkyrkor kvar inom landet och ännu mindre sådana med bevarade målningar, som här kunnat bli till hjälp. Reformationen och 1800-talets rivningsepok i vår bygd gick hårt fram.

Senmedeltidens kyrkomåleri från Vadstena

I den Heliga Birgittas kloster i Vadstena finns en sal, som kallas Kapitelsalen. Vid slutet av 1800-talet upptäckte man under en restaurering i denna sal målningar. Ytterligare mer eller mindre väl bevarade målningar återfanns i samma rum under 1930-talet.

Mästaren till dessa i putsen utförda målningar kallas för "Kapitelsalmästaren" — då man ej känner hans verkliga namn. Härifrån utgick sedan en kyrkomålningsstil, som har fått namnet "Vadstenaskolan". Den främste kände mästaren från denna skola har man givit namnet "Risingemästaren" efter de sköna målningar, som pryder kyrkorummet i Risinge ödekyrka, Östergötland. Hans egentliga namn är lika fördolt som Kapitelsalmästarens.

Från Risingemästarens stil förs nu kyrkomåleriet vidare av de till namnet kända målarna ("målerifirmor" med lärjungar) Nils Håkanson och Amund. Nils Håkanssons namn är känt från Ysane kyrka i Blekinge, som han signerade år 1459 och Amunds förnämsta målningar finns i Södra Råda kyrka, Värmland, där han satte sin signatur år 1494.

Dessa två målare för nu Vadstenaskolans — Risingemästarens kyrkomåleri vidare, men på olika vägar. Håkansson har en egen stil med klar anknytning till Risingemästaren. Amund däremot håller sig gärna till äldre traditioner och räds icke för att obekymrad måla sådant som var omodernt. Han målade groteska bilder med stor fantasi. Man har velat jämföra hans måleri med 1700—1800-talets allmogemålningar.

Vid närmare studier av kyrkomålningarna i Säby, Askeryd, Marbäck, Ölmstad och Gränna gamla kyrka har sådana iakttagelser

kunnat göras, att vi kan se ett samband med Hakarps kyrka. Vi kan ej reda ut, vad Hakarpsmästaren hette, men väl ungefär när han målade. Allt tyder på att han under slutet av 1400-talet lät sin pensel forma de bilder, vi nu har kvar. Att han inte var särledes "modern" är ett faktum. Han var ej nybörjare — han hade målat förut — men tillhörde ej någon av de stora mästarna. Han kan ha varit lärjunge till Amund och gått i hans skola eller ägt skisser av denne eller någon av de andra lärjungarna. Han ägde ej Amunds skicklighet, vilket tydligt framgår av de bevarade fotografierna från Gränna kyrkas målningar före branden under slutet av 1800-talet. Amund har utfört dessa målningar. Vissa detaljer har sin motsvarighet såväl i Södra Råda kyrka som i de ovan uppräknade närliggande kyrkorna.

Att göra en bedömning av det fragmentariskt bevarade materialet och placera in det i sitt rätta ikonografiska sammanhang torde vara vanskligt. Lindstam har en del anvisningar i den skrift han utgav år 1944.

Det är bibeln, som har lämnat stoff till de miljöscener, som de medeltida hakarpsborna söndag efter söndag fick bekanta sig med, och som gjorde deras andaktsliv rikare.

HUVUDSAKLIGT ANVÄND LITTERATUR:

Friberg, Algot	Hakarps kyrka. 1894.
Hofrén, Manne	Konterfejaren Edvard Orm.
Lindstam, Ragnar	Huskvarna krönika. 1923. Om kyrkor som försvunnit och klockor som ha sjungit i Tveta Vista Mo. 1932. Hakarps kyrka. Till tvåhundra-femtioårsminnet 1694—1944.
Lundgren, Bertil	När mästern Amund smyckade Marbäcks kyrka. Från Sommabygd till Vätterstrand. Sid. 96—99. År 1948.
Nisbeth, Åke	Askeryd — Mästaren — Sven Målare i Jönköping. Småländska kulturbilder. 1962. Mäster Amund och långhusmålningarna i Södra Råda kyrka. Värmland förr och nu. 1963.
Söderberg, Bengt, G.	Svenska kyrkomålningar från medeltiden. 1951. De gotländska passionsmålningarna. 1942. Diverse tidningsartiklar Samtliga foto av förf.

Bjälke nr 1:

Nr 1 Orm- eller drak-huvud.

Nr 2 Typiska växt- och geometriska fyllnadsdetaljer.

Nr 3 Längst till vänster basen till en "kolonett", som finns representerad i S. Råda, Kumlaby, Gränna, Götene och Åsarps kyrkor.

Mittenpartiet visar undre delen av en palissad, vars behetsbyggnad har motsvarigheter i S. Råda och Götene kyrkor. Palissaden avslutas till höger mot basen till en kolonett liknande den till vänster.

Bjälkens nedre del är försedd med en akantusbård.

Bjälke nr 2:

Nr 1 Ansikten med gloria, korsgloria och längst ut till vänster en skönjbar gloria.

Nr 2 Ansikte med korsgloria, bladornament och ansikte med fragmentarisk huvudbonad.

Forts. bjälke nr 2:

Nr 3 Ornamentutfyllnad samt ansikte med huvudbonad och gloria.

Nr 4 Ansikte med korsgloria, två ansikten med huvudbonad och gloria.

Nr 5 Ansikte med korsgloria inom rundel, som tangerar yttervägg (stockens knutskalle skymtar till höger).

Bjälke nr 3:

Nr 1 Nedre delen av två människogestalter med veckade klädnader placerade inom en yta, som begränsas av tvenne kolonetter med repstavsdekor.

Nr 2 Övre delen till borgpalissad (enligt Lindstam skulle denna komplettera palissadhalvan på bjälke nr 1, detalj 3 men närmare studier ger vid handen att så icke är fallet).

Bjälke nr 4:

Nr 1 Två gestalter med klädedräkter, som har sina motsvarigheter i både Askerjds och Ölmstads kyrkor.

Nr 2 Ansikte med korsgloria.

Forts. bjälke nr 4:

Nr 3 Fyra ansiktsbilder.

Bjälke nr 5:

Nr 1 Orm- eller drakhuvud

Bjälke nr 6:

Fragmentarisk ornamentik, som röjer gotisk stil.

Bjälke nr 7:

Stympad — degenererad akantusranka. Med fri hand har mästaren utför konturteckningen.

Bjälke nr 8:

Veckband som bårddekoration på bjälke.

Liknande bård finns i Risinge, S. Råda och Kumlabý kyrkor.

Bjälke nr 9:

En högintressant ristning, som varit föremål för flera inom landet verk-samma experters intresse. Någon god-tagbar lösning har dock ej kunnat erhållas.

Bjälke nr 10:

13 stycken vertikalt ristade linjer.

Sekundärt använda eksyllar funna vid kyrkoreparationen 1971. Bearbet-ningen tyder på att de använts för annat ändamål i en tidigare kyrka.

En ballongfärd

De hakarpsbor, som söndagen den 17 juli 1881 eventuellt ställde sina steg mot Jönköping i avsikt att få uppleva något spännande, hade åtminstone två begivenheter att välja på. Detta enligt de annonser om olika nöjesevenemang, som dagarna innan varit införda i Jönköpings två små tidningsblad. Den ena av annonserna lockade med följande erbjudande:

*I doktor Nordstedts gård förevisas världens tyngsta och
korpulentaste Dame, det största naturvidunder*

FRÖKEN MINNA

*född i Schweitz, 21 år gammal, och har den utomordentliga
tyngden af 533 skålpund.*

Entre 25 öre, barn 15 öre.

När man beskådat detta stackars "naturvidunder", kunde man förflytta sig till Stora Limugnen, där det skulle försigå ett evenemang, som väl måste betecknas som ännu något märkligare. Där skulle någonting för våra trakter alldeles nytt gå av stapeln, nämligen en ballonguppstigning. Sådana hade ju annars förekommit sedan ett hundratal år tillbaka, men tydligen aldrig i Jönköping. Nu inbjöds emellertid den intresserade allmänheten att åse en ballongstart för den humana avgiften av 75 öre för vanligt folk och 50 öre för barn och tjänstefolk. Hade man riktigt gott om pengar kunde man också få följa med på färden, men det kostade hela 50 kronor pr person, och det var en stor summa på den tiden.

Ballongen beskrives som 70 fot hög och 140 fot bred, och det gick åt 32000 kbf lysgas att fylla den. Ägare och navigatörer var bröderna Damm, som påstod sig ha gjort mer än 400 uppstigningar med denna ballong. Deras senaste bedrift var att med start från Köpenhamns Tivoli segla över Öresund till Skåne.

Den här söndagskvällen kom ballongen att passera över Hakarp, ja, till och med att göra en visserligen kort, men dock mellanlandning där, och man kan vara säker på, att många hakarpsbors halsar

sträcktes uppåt mot den märkliga farkost, som i den vackra sommarkvällen seglade fram över dem.

En av Smålands Allehandas medarbetare fick tillfälle att följa med på färden. Han skildrar sedan sina intryck i hänförda ordalag, som vi här tagit oss friheten att återge.

BALLONGFÄRDEN FRÅN STORA LIMUGNEN.

Att lik den på lätta vingar burne fogeln kunna sväfva fram i rymden med snart sagt vindens hastighet, det är en önskan, som säkert mången gjort sig.

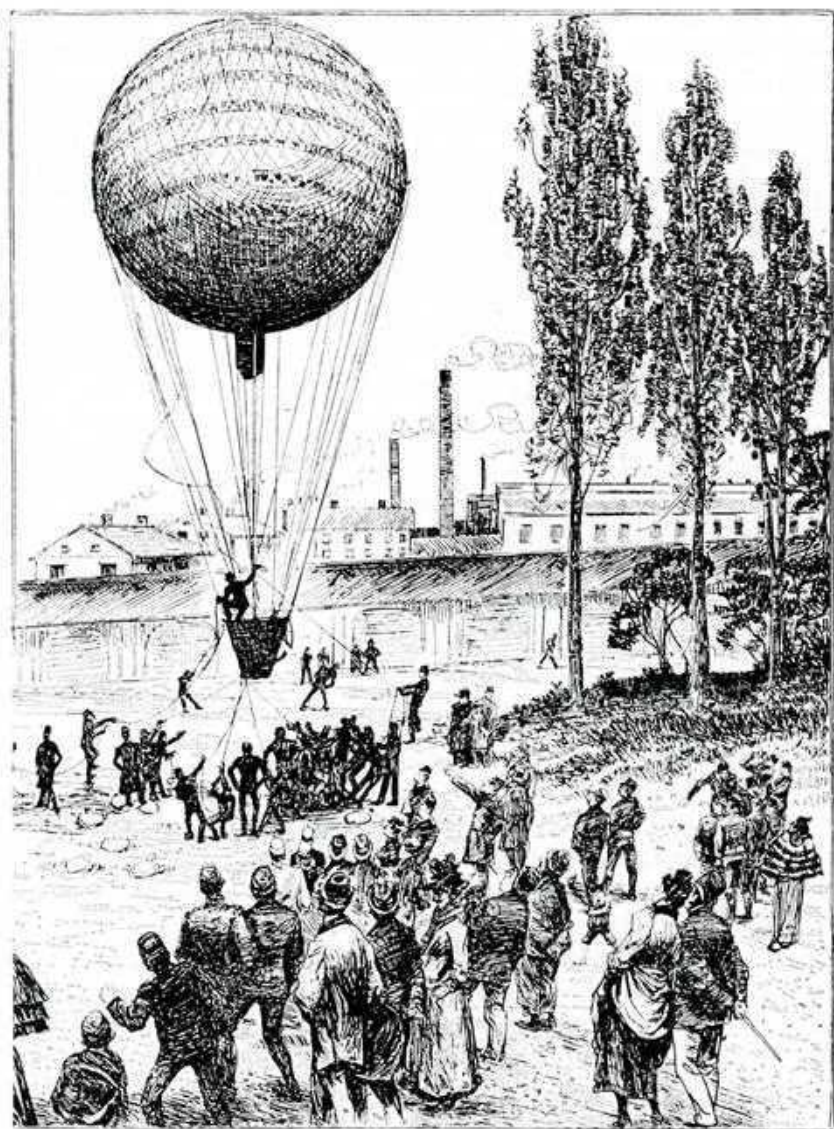
Nåväl, ett dyligt tillfälle erbjöd sig för undertecknad genom kvällens annonserade luftsegling. Tillfället gör-luftseglaren. Kl. strax efter 8 på aftonen började den väldiga kolossen-ballongen Saturn-känna sig någorlunda mättad med lysgas. En särskild rörledning hade blivit lagd till gasverket vid Limugnen, hvarest fyllningen börjat redan kl. 4 em.

Kl. 1/2 9 ligger den dock färdig till afsegling, ryckande af otårlighet i de tåg, som ännu fjättra honom vid jorden. En ganska talrik menniskomassa hade infunnit sig för att åse affärden. Kl. 3/4 i 9 embarkerar en af herrarna Damm jemte tre passagerare. "Caelum Versus", mot himlen, är vårt valspråk. Ropet "loss" ljuder, tågen lossas, men ballongen vill trots detta ej höja sig. Några sandpåsar, hvardera på 135 skålpund, urtagas, men förgäfvos, vi stå still.

Nu måste en passagerare urstiga. Knappt har han hunnit ur gondolen, förrän Saturn, under musik och hurrarop, glider iväg upp till foglarnas rike, upp till de snabbt flyende molnen. Den stiger oupphörligt, enligt vad den utkastade pappersloggerten visar.

Barometern faller hastigt från 75 mm till 70. Vi äro nu enligt barometern 8500 fot över jorden-och vilken härlig, storartad utsigt man har från en sådan höjd-det låter sig ej beskrifvas. Landskapet ligger utbredt under våra fötter som en karta. Jönköpings stad ter sig, som vore husen upplockade ur en leksaksask. Gatorna teckna sig som smala linier. Munksjön med den massa båtar, som befinna sig på dess böljor, företer en rätt egendomlig anblick,-jag skulle vilja likna den vid en filbunke med en massa flugor på, om det ej vore så platt.

Vi ila fram i rymden österut med god fart, förbi Rosenlund, förbi Huskvarna, vi se de guldkantade molnen under våra fötter, vi se en massa sjöar och kyrkor, hur många glömde jag räkna, vi se med ett ögonkast hela loppet av huskvarnaån, huru den slingrar sig fram likt en orm. Komna förbi Stensholm, besluta vi att landa i en större mosse. Ventilerna öppnas, och sagta, nästan omärkligt sänker sig "Saturn", ankaret kastas ut, och lätt som en fjäder berör ballongen jorden. En passagerare hoppar genast ur gondolen. Hur många sandpåsar han representerade, kan jag ej så noga veta, nog af, -vi andra hunno ej ur-och sedan ballongen sålunda blifvit lättad, ilade den åter med stor fart upp i rymden, och inom några ögonblick skiljer oss ett luftlager på 5000 fot från jorden.

Vi föras vidare af en lätt vestlig bris, samt ankra kl. 9.20 i närheten af Rambron i Lekeryds socken, en och en halv mil från staden. Ballongen tömmes med hjälp af en massa tillstädeskommet folk, och tom rymmes den gott i gondolen, som packas på en vagn och vi på en annan, hvarefter vi lyckligt och väl anlände till staden vid 12-tiden. Skillnaden mellan fortskaffningsmedel till och från staden var dock betydligt, från staden gled vi i luften utan mindsta stöt, till staden fingo vi skaka på en rapphöna med gästgivaren i Vireda, hvilken begagnade våra knän som kuskbock. Det dammade med besked på hemvägen, men det förstås, vi hade Damm i ballongen även på bortresan.

Luftballongen som fortskaffningsmedel är ganska bekväm, skada blott, att man ej ännu kan navigera den fullkomligt. Men knuten att kunna styra ballongen efter behag blir väl en gång löst. Det innebär ingen vetenskaplig orimlighet, såsom fallet är med perpetuum mobile, och under ett sådant förhållande finnes intet skäl att tvivla, det den stora uppfinningen en gång, när tiden är fullbordad, skall vara gjord, en uppfinning, hvilken utan tvifvel skall omskapa en del förhållanden i vår värld på ett sätt, hvarom vi knappast kunna drömma.

En byväg

av Gustaf Winqvist

Varje samhälle, varje by, ja varje torp eller gård är för sin verksamhet beroende av kommunikationsleder till andra orter. Förändringar i förbindelsevägarna ändrar betingelserna för den verksamhet som bedrivs och förändringar i verksamheten kan kräva bättre förbindelsevägar.

Förändringar i kommunikationslederna, som t. ex. sjö- och kanaller, järnvägar, tunnelbanor, landsvägar och flygleder omskapar ofta dramatiskt samhällena och den fortgående industrialiseringen och urbaniseringen ökar behovet av bättre förbindelseleder och omvänt kan tillkomsten av nya vägar öka urbaniseringstakten och skapa nya problem som måste lösas. Investeringar i vägar och andra kommunikationsleder är oftast mycket lönsamma, men det är svårt att mäta lönsamhets- och effektivitetsvinsterna med vanliga metoder, bl. a. därför att huvuddelen av vinsterna kommer alla trafikanter tillgodo. Detta torde vara en huvudorsak till att sådana investeringar i allmänhet till största delen finansieras av allmänna medel. Varje ingrepp i naturen, t. ex. vägbyggen, innebär en miljöförändring som ibland uppfattas som förstörelse av invanda värden, men oftast, när det gäller vägbyggen där trafikanter omedelbart känner effekten, som en förbättring. Men man får komma ihåg att ingrepp och miljöförbättringar är i och för sig lika "naturliga" som spåren av allt annat liv på jorden. På landsbygden, där miljön präglas av skogs- och jordbruk, innebär byggnad av en ny väg mycket stora förändringar i miljön och samtidigt skapas nya miljömässiga kvaliteter och ekonomiska värden. Det är därför naturligt att vägbyggen väcker stort intresse hos allmänheten och det finnes få frågor där den allmänna debatten för och emot är så livlig. Tyvärr kanske debatten ofta kommer för sent, men t. ex. när det gällde motorvägsbygget genom Huskvarna kan man inte klaga på debattlusten, initiativen och förslagen både före och efter vägbygget.

Mot den här allmänna bakgrunden kan det ha sitt intresse att efter en större ombyggnad av en byväg, Carlforsvägen, försöka att

för hembygdsintresserade hakarpsbor skriva något om dess historia och så långt det nu är möjligt belysa den betydelse den haft och kommer att få för verksamheten utmed vägen.

Vid Carlfors har industriell verksamhet bedrivits sedan början av 1700-talet. Först med järnmanufaktur och senare 1875—1891 med trämassatillverkning. Järnmanufacturen kan man förmoda forslades med häst- oxforor. Trämassan forslades med pråmar till Stensholms Pappersbruk för vidareförädling. När pappersbruket brann ner 1889 och ej återuppfördes, tvingades trämassafabriken vid Carlfors till nedläggning. Man kan därav se att otillräckligt utbyggda kommunikationsleder orsakade en strukturförändring, som säkerligen var högst kännbar för dem som då arbetade vid Carlfors. 1898 började man vid bruket att tillverka guldbrons och då denna produkt hade ett högt förädlingsvärde var det lönsamt att transportera godset på dåtidens dåliga vägnät.

Trots att den industriella produktionen var liten och antalet anställda lågt blev behovet av bättre väg och framför allt reglering av kostnaderna för väghållningen nödvändigt. På den tiden var ju ännu gårdarna fullt befolkade med idoga bönder och deras intresse av vägen var säkerligen lika stort som brukets.

Delning av Enskilda Vägarna

Tokarp — Pettersberg och Pettersberg — Stensholm. Denna först kända vägkostnadsuppdelning upprättades av V. Koms. Landtmätaren friherre C. O. Gedda. Intressenter i vägen var riksdagsmannen K. J. Gustafsson för Stensholms Säteri och Göransberg, ingenjörerna V. Pagels för Stensholms Fabrik, Th. Bahle för Carlfors Bruk, C. J. Abrahamsson för Tokarp och F. Vallström för Hällestorp.

Delningen gjordes enligt lag av den 5 juli 1907 och dåvarande landshövdingen Gottfrid Malmström undertecknade förordnandet av friherre Gedda som förrättningsman.

Föreningsskriften återges in extenso:

Vi undertecknade ägare af de hemman och disponenter för de fabriker som hafva nytta af de enskilda vägarna från Tokarp till Pettersberg samt från landsvägen från Stensholms Säteri och fabrik till förestående enskilda väg, allt i Hakarps

Vägen vid Nordskogens gamla anrika skola, före ombyggnaden.

Foto: Bo Björklund 1970.

socken av Tveta härad hafva vid indelning till Underhåll af nämnda vägar oss emellan sålunda öfverenskommit och beslutat:

1. Förrättningen skall omfatta de båda ofvannämnda vägarne;
2. Vägarne utgöras af gamla byvägar, utom en sträcka af 150 m., som af jordägarne omlagts;
3. I vägarne underhåll skola de hemman, som däraf hafva gagn, nämligen Stensholm, Göransberg, Höggärdet, Tokarp och Hellestorp jämte Stensholms och Carlfors fabriker samt lägenheten Nordskogen taga del. Hemmanet Vissmålen, som äfven har nytta af vägen Tokarp-Pettersberg, befrias dock från underhåll af denna väg, enär dess utfartsväg till Tokarp är så lång att densammas underhåll är tillräcklig för detta hemman.
4. I och för underhållet af vägarne, som afser såväl sommar som vintertid, hafva vi, med hänsyn till såväl taxeringsvärden å hemman och fabriker som vägarne trafik, stentillgång m. m. förenat oss om att å:

Vägen *Tokarp-Pettersberg* tager:

hemmanet Tokarp 720 meter, räknadt från inkörsvägen till Tokarp,

Carlfors fabrik 792 meter,

hemmanet Hellestorp 288 meter,

hemmanet Höggärde 300 meter

hemmanet Göransberg 831,5 m. till 6,5 m. norr om avväg till Stensholms fabriker.

Stensholms Fabriker 480,5 meter till 13 m. norr om handelsboden (Nordskogen)

hemmanet 1/6 mtl. Göransberg 150 meter.

Lägenheten Nordskogen 25 meter fram till landsvägen vid Pettersberg

Vägen från förenämnda väg till landsvägen vid Stensholm.

Stensholms Fabriker: från Tokarps-Pettersbergsvägen ned till bron öfver Huskvarnaån 567 m.

Huskvarna Vapenfabriks AB: Bron öfver ån 17,5 m.

Stensholms fabriker: från åbron mot säteriet 200 m.

Stensholms Säteri: fram till landsvägen 952 m.

5. 1 hl. krossad sten pr 10 meter beräknas årligen å 1 gradig väg och dubbelt å 2 gradig väg. I hl. sten beräknas, utkörd på vägen, till 40 öre och får tagas där lämpligt berg finnes.
6. Väglotterna tillträdades den 1. november 1913 för framtida underhåll.
7. Såsom tillsyningsman för väglotternas underhåll utses enligt lagen om enskilda vägar å landet Disponent Th. Bahle å Carlfors.
8. Att jämlikt 20. §. af enskilda väglagen emottaga och förvara protokoll och öfriga vägdelningshandlingar utses härmed riksdagsman K. J. Gustafsson å Stensholm.
9. Kostnaden för denna förrättning fördelas på de väghållningsskyldige efter deras andel i vägunderhållet enligt 15. §. i nämnda väglag.

Vid Nordskogens skola efter ombyggnaden.

Sålunda öfverenskommet och beslutadt, betyga:

Stensholm den 18. Mars 1913.

<i>K. J. Gustafsson;</i>	för Carlfors Aktiebolag
<i>F. Vallström.</i>	<i>Th. Bable</i>
<i>Hällestorp.</i>	för Stensholms Fabriks AB.
<i>Carl Jonsson</i>	<i>E. H. Victor Pagles</i>
<i>Höggärdet.</i>	<i>C. J. Abrahamsson</i>
<i>Gustaf Andersson</i>	<i>St. Tokarp</i>
<i>1/6 mtl. Göransberg</i>	<i>J. A. Johansson</i>
	Läg:htn Nordskogen

Såsom Godemän och vittnen underskrifva:

<i>N. J. Magnusson</i>	<i>N. Larsson</i>
<i>Kikstorp</i>	<i>Bråneryd</i>

Denna förrättning fungerade under lång tid. Det synes dock ha haft sina sidor att få fram en resp. två hektoliter makadam per tiotal meter väg. Under krisen i början på 30-talet lär man t.o.m. ha handknackat fram erforderliga mängder. Normalt synes man ha haft transportabla stenkrossar som drevs med fotogenmotorer.

Sedan familjen Björklund i början av 30-talet övertagit bruket ökade aktiviteten raskt. Metallpulverproduktionen steg och inte minst viktigt var byggandet av Carlfors kraftstation med tillhörande dammbyggnader, årensningar och uppförandet av olika fabriksbyggnader, där behovet av makadam var stort. Vägen måste då givetvis underhållas så att även tyngre transporter kom fram.

I ett protokoll från den 22 november 1940 antecknades bl. a. att Carlfors skulle ordna kraftledning till stentaget (på vägen mellan Carlfors och Nyholm) för drift av stenkrossen. Stentaget blev så småningom relativt stort. Carlfors skulle hålla stenkross och en man, och gårdarna Göransberg, Höggärdet, Tokarp och Hällestorp skulle hålla ett par hästar samt två man vardera tills vägen var iordningställd från Tokarp till Stensholms vägskaal. Vidare beslöt man att sätta upp 400 m snöskydd och att alla grindar skulle borttagas. Grinden vid Risängsbäcken fick dock ej tagas bort. Man skulle jämväl spränga bort en del stenar i vägen vid Union, unionsbacken och utanför skolan. Detta protokoll synes vara det första tecknet på en ny tid. Man gjorde arbetet gemensamt och frångick det gamla systemet med att de olika gårdarna med växlande framgång skulle sköta om sina egna tilldelade vägbitar. En särdeles besvärlig del av vägen låg mellan Blåsakullen och Långelid, där marken var mycket vattensjuk. Denna bit tillhörde Hällestorp gård och därför kallades den under långa tider för Vallströms håla. Sammanträdet hölls på Tokarp och sekreteraren antecknade i protokollet att "herr och fru Abrahamsson bjöd på äkta java och sju sorters dopp till deltagarnas synnerliga belåtenhet". Kaffet var ju knappt under krigsåren.

Delning av vägen 1945

På detta sätt gick det några år, men behovet av en ordentlig förbättring av vägen blev allt större. En ny lag ang. underhåll av enskilda vägar hade tillkommit 1939, vari bl. a. stadgades att vägsamfälligheter kunde bildas. Genom förrättning den 19 oktober 1945 upprättade distriktslantmätaren Karl Linderberg tilldelningslängden avseende underhåll av den enskilda vägen från Carlfors till avtagsvägen till Stensholms Fabriker samt från Carlfors till Tokarp. Enligt denna handling fick Carlfors Bruk 100 % av underhållet fram till Risängen samt 54 % av återstoden. Vägen från Carlfors till Tokarp

*I mjuka kurvor och med svag stigning går den nya vägen fram.
Foto: Conny Rich 1972.*

skulle dock underhållas helst av gårdarna utmed denna vägdel. Intressenternas antal hade vuxit betydligt och sammanlagt blev det 18 delägare i vägsamfälligheten.

Under åren 1942—46 utförde ing. Rickard Andersson, Brunstorp, ett antal förslag till ombyggnad av vägen. Delen Carlfors — Risängen nybyggdes för en kostnad av kronor 11.000: — år 1945 och år 1946 utfördes den stora ombyggnaden av vägen Risängen — Stensholms vägskäl för en kostnad av kronor 63.633: —. I statsbidrag erhöles kronor 1.654: 25 och resten av kostnaden stod bruket för. Sedan detta stora arbete utförts erhöles samfälligheten kronor 1.100: — i årligt underhållsbidrag och detta bidrag höjdes successivt till kronor 2.100: —. Väghållarnas egna årliga kostnad var ca kronor 2.000: —.

Väghållarna var i allmänhet nöjda med ombyggnaden, men en påpekade att Långelid nu blivit besvärligare att forcera med hästskjuts eftersom den tidigare på ett ställe mycket branta backen lätt kunde tas av springande hästar, medan den nu långa och med jämn stigning ombyggda backen medförde att hästarna fick segdraga hela

vägen. En annan tyckte ej om att vägen sandades vintertid då detta hindrade timmertransport med kälke.

I början av 60-talet oljegrusades vägen för en kostnad av kronor 51.000: — vartill nu lämnades bidrag från kommun, landsting och vägverket med sammanlagt kronor 24.623: —. Underhållet blev nu avsevärt mindre, och eftersom brukets verkliga andel i kostnaden var förhållandevis stor, övertog bruket ensamt allt underhåll av vägen och bruket betalade också den överstigande delen av kostnaden för oljegrusning.

Under 60-talet har ett stort antal vägar tillhörande vägsamfälligheter och vägföreningar övertagits av kommunerna. Sedan Hakarp 1967 sammanlagts med Huskvarna och sedan Jönköpings storkommun bildades 1970, har utvecklingen gått emot en utjämning av väghållningskostnader så att de i stort sett nu går på kommunskattestat. De olika föreningarna och samfälligheterna är väl ej genomgående formellt upplösta, men deras funktion har i stort inskränkt sig till att kassera in landstings- och statsbidrag, som sen överförs till kommunkassan.

Carlfors — Tokarp — Göransbergs Vägsamfällighet har givetvis ej varit opåverkad av denna utveckling. Viktigast har dock varit den mycket stora trafikutvecklingen under 60-talet, där framför allt behovet av bättre vägförbindelser mellan Carlfors och Huskvarna, beroende på fyrdubblingen av brukets produktion, nödvändiggjorde rejäla ingrepp. Av stor betydelse var brukets behov av ny mark för ytterligare expansion av rörelsen och transportfordonens behov av utrymme för lastning och lossning.

Carlfors gamla fabriksområde är trångt, inklämt mellan en bergvägg och ån, och utgör ingen lämplig mark för expansion. Brukets ledning studerade olika alternativ och kom fram till att man antingen fick etablera sig på annan ort — och med tanke på att 65 % går på export hade en utlandsetablering i det läget varit det naturliga — eller också bygga nytt på annan plats i närheten av bruket.

Frågan diskuterades under hand med Huskvarna Stads myndigheter och man kom till den slutsatsen att en radikalt förbättrad väg skulle skapa möjligheter till en nyetablering utmed vägen på ett nytt industriområde, nu kallat Västra Fabriken. Bruket lät sedan ingenjör Lars Ahlberg utarbeta ett förslag till arbetsplan för vägsträckan

Carlfors — Stensholms vägskäl och samtidigt gjorde kommunen upp arbetsplanen för sträckan Stensholms vägskäl — Pettersberg. I den senare vägsträckan ingick även program för VA m. m.

Vägsamfällighetsvägen kostnadsberäknades till kronor 490.000: — och kommunens del kostnadsberäknades till nära kr. 1.000.000: — inkl. VA. Planerna förelades Huskvarna Drätselkammare och efter sedvanlig kommunal behandling i Huskvarna och senare i Jönköpings kommunfullmäktige kom hela arbetet igång med AB Vägförbättringar som huvudentreprenör. Kostnaden för ombyggnaden av vägsamfällighetsvägen, delades mellan vägverket 200.000 kr., kommunen 290.000, Bruket svarade för projektering c:a 15.000 kr och väghållarna för erforderlig mark. Sammanlagda anbudssumman stämde relativt väl överens med kostnadsberäkningarna. Carlforsdelen avsynades slutligt den 21 augusti 1972.

Nu är således den gamla byvägen Carlfors — Pettersberg i sin helhet ombyggd till en standard som motsvarar tidens krav och man torde kunna räkna med att den skall vara tillräcklig åtminstone i 25 år framåt, och alla trafikanter av Carlforsvägen är belåtna. Många, inte minst de kommuninvånare och andra skattebetalare som ej trafikerar vägen, torde dock ha anledning att fråga sig om denna stora investering verkligen varit lönsam. Man kan göra ett enkelt tankeexperiment.

Om vägen ej kommit till stånd hade bruket ej kunnat förlägga sin expansion till Carlfors utan varit tvungen att flytta den någon annanstans. Detta hade redan 1971—72 inneburit att investeringen i V. Fabriken, som är ca kronor 1.500.000: — ej kommit till stånd. Vidare planlägges ytterligare investeringar på kanske lika mycket inom en 5-årsperiod. Intäkterna från denna investering skall givetvis betala investeringen och jämväl betala löner för anställda, driftsutgifter, transportkostnader m. m. Det årliga förädlingsvärdet från V. Fabriken bör rimligen gå upp till stora belopp och mot den bakgrunden framstår en årlig ränteutgift för samhället + driftskostnader på vägen av ca kronor 60—70.000: — per år som blygsamt.

Vägbygget torde därför kunna ses som ett gott exempel på en framsynt och lönsam användning av allmänna medel.

Fabriksinvigning.

av Bo Björklund

Foto: Conny Rich 1972.

Den 15 september 1972 tog Carlfors Bruk, i närvaro av ett stort antal anställda, samt representanter för leverantörer, kreditgivare, myndigheter och ägare, i bruk en ny fabrik på ett nytt industriområde. Carlfors tidigare anläggning kallas nu Gamla Fabriken och den nya Västra Fabriken. Denna skall producera flingformigt aluminiumpulver för tillverkning av bl. a. lättbetong och sprängämnen. Med sammanlagt 65 anställda kommer de båda enheterna att tillverka ca 3000 ton metallpulver, varav 2000 ton är avsedda för export.

Genom Carlfors snabba expansion under de senaste tio åren har det tidigare industriområdet blivit fullbebyggt och för att möjliggöra en önskvärd utbyggnad erfordrades ett nytt lämpligt industriområde. Olika alternativ har studerats inom och utom landet, där förutom själva markbehovet även andra väsentliga faktorer utvärderats.

Genom samarbete med kommunala och statliga myndigheter och tillmötesgående från ägaren till Göransbergs gård valde bruket slutligen att planera den nya fabriken på mark som inköpts från Göransberg. Vägfrågans lösning var också av största betydelse.

En gynnsam marknadsutveckling, aktuella inre och yttre miljö-
vårdsaspekter, behovet av rationellare produktionsresurser samt de
för tillfället gynnsamma finansieringsvillkoren var avgörande för
att byggandet startade hösten 1971. Våren 1973 kommer produktionen
att vara i full gång, i denna etapp av Västra Fabriken.

Korta fakta om CARLFORS BRUK

Tillverkar:

ATOMISERAT ALUMINIUMPULVER för sprängämnen, ferro-
legeringar, stålindustri, m. fl.

FLINGFORMIGT ALUMINIUMPULVER för lättbetong, spräng-
ämnen, färg- och grafisk industri, m. fl.

GULDBRONS för grafisk- och färgindustri, m. fl.

	Gamla fabriken	Västra Fabriken
Industritomtareal	15000 m ²	100000 m ²
Bebyggd yta	7000 m ²	1150 m ²
Byggvolym	35000 m ³	9000 m ³
Asfalterad yta	6000 m ²	2000 m ²
Byggkostnad	—	800 tkr
Maskininstallation	—	900 tkr
Antal anställda	60	5
Produktion av metallpulver	2500 ton	500 ton
Omsättning —71/—72	14 milj.	—
Export	9 milj.	—
Export i ton	1500	—

Etapp II

Bebyggd yta	860 m ²
Byggvolym	4300 m ³
Beräknad byggkostnad	450 tkr

Hakarps ålderdomshem har tjänat ut

av Gottfrid Granemyr

Under 1972 har, som vi alla vet, ett nytt och modernt ålderdomshem tagits i bruk i Huskvarna, vackert beläget nära de gamla vallarna från medeltidsfästet Rumlaborg. De gamla, som förut bodde på Hakarps ålderdomshem, har fått flytta till det nya huskvarnahemmet, och därmed har Hakarps gamla ålderdomshem tjänat ut. I anledning därav skall här göras några korta erinringar om ålderdomshemmet tillkomst och historia.

Redan vid mitten av 1700-talet utfärdades en förordning rörande vården av socknarnas fattiga och sjuka, vari anbefalldes, att särskilda stugor skulle uppföras för de vårdbehövande. Detta tycks dock ej ha skett i någon större utsträckning, varför nya påminnelser härom kom till under århundradets lopp.

För Hakarps del skulle det emellertid dröja länge, innan något för hela socknen gemensamt fattighus kom att byggas. Istället hade här den sedvänjan utbildats, att socknens jordägare hade skyldighet att ordna så, att deras anställda hade tak över huvudet, när de ej längre orkade med sitt arbete på gården. Ägarna av socknens större gårdar löste detta så, att små och anspråkslösa stugor byggdes i någon skogsbacke på gårdens ägor för de ej längre arbetsföra. I dessa plockade man in så många som möjligt för att göra det hela billigare. Barn och gamla, friska och sjuka fick försöka att samsas om de små utrymmena bäst de kunde. Det blev en hel del sådana små stugor på de större gårdarna, och 1827 klagade ägaren av Hakarps säteri, översten och riddaren Fredr. Aminoff över det dryga underhållet av alla dessa stugor. Bara på Hakarps säteri fanns då enligt Aminoff ej mindre än tio stycken. Klaganden ville, att Hakarp nu äntligen skulle besluta om byggande av ett gemensamt fattighus till lättnad för de enskilda jordägarna. Redan år 1811 hade för övrigt Hakarp fått ett direkt åläggande att bygga fattighus, men hade än en gång klarat sig undan genom att hänvisa till den gamla ordning, som rådde i socknen, nämligen att arbetsgivarna svarade för åldersbostad åt sina

Dungen, en åldersbostad från början av 1800-talet.

anställda. Aminoff fick ej heller gehör för sin framställning. Sockenmännen ville, att allt skulle förbli vid det gamla.

Inom parentes kan nämnas, att den sista av dessa till Hakarps säteri hörande stugor för uttjänta arbetare revs i början av innevarande år, nämligen den, som kallades Dungen och som låg strax norr om den nya bebyggelsen i Egna Hem. Dungen byggdes år 1803 och hade alltså, när den revs, stått på sin plats i nära 170 år. En annan av säteriets gamla stugor, Hägnen, som låg i gärdeskanten ett par hundra meter öster om Dungen, har fått ge namn åt en av de nya gatorna i Egna Hem, Hägnevägen. Denna stuga byggdes omkring 1830 och revs 1885.

Inte förrän 1875 kom ett beslut att bygga det så länge diskuterade fattighuset. Även då var meningarna delade, 1225 röster afgavs för ett byggande och 702 emot. Man tillsatte emellertid en byggnadskommitté, bestående av brukspatronen och riddaren E. Anckarcrona, possessionaten F. W. Laurin på Stensholm, godsägare G. Stålhammar på St. Tokarp, nämndemannen Arv. Johansson på

Höggärdet och lantbrukaren J. M. Gustafsson i Gunnerstorp. Kommitten kom så småningom med ett förslag, att ett ålderdomshem skulle byggas på prästgårdens ägor och att man för kostnaderna skulle försöka få ett räntefritt lån ur magasinskassan på 2000 kronor. Men byggnadskommitten hade gjort den blundern, att föreslå prästgårdens mark som lämplig plats för fattighuset utan att först tillfråga innehavaren av prästgården, prosten Almqvist, om han hade något att invända. Följden blev en amper inlaga från prosten, där han sade sig väl förstå, att kommittén hade tänkt sig att bygga fattighuset vägg i vägg med prästgården, men att det ingalunda skulle bli några byxor av det skinnet.

Kommittéledamöterna försökte försvara och förklara sig så gott det nu gick, men deras ursäkter tyckes inte ha blidkat prosten. Nu ingrep ägaren av Fagerslätt, Johan Johansson. Han erbjöd sig att gratis släppa till tomt till ett ålderdomshem, och detta flotta erbjudande synes ha fått prosten att lugna ner sig. Bygget kom tillstånd på prästgårdens mark, fast på betryggande avstånd från prästgårdsbyggnaden, och något annat hade väl heller aldrig varit meningen.*

Man inköpte nu en gammal flygelbyggnad på Stensholms säteri för 2000 kronor och uppförde den på den överenskomna platsen. Det blev en låg byggnad i en enda våning, 8—10 personer kunde få plats där. År 1876 kunde så de första gamla flytta in.

Om hur livet i en fattigstuga kunde te sig under 1800-talet har mycket skrivits och berättats. Klassisk har ju Albert Engströms skildring av sin barndoms fattighus i Hult blivit. Fattighuset, som var ruttet, snett och vint, och där gamla av båda könen bodde i samma rum, med hård hand styrda av Regentan. Engström berättar om Blinningen, Grejsen, Stolpe, Muffa-Lotta, Lama Johanna, Falka-Stava och Kitta På Sne och alla de andra, som var inhysta där. Alla hade de olika öden och olika bakgrund. Gemensamt för dem var, att livet farit hårt fram med dem. Deras sista tillflykt innan de fick göra den slutliga och korta resan över till kyrkogården var också en eländets och bedrövelsens plats. Och så som det var i Albert Engströms fattighus var det nog i stort sett överallt, även i Hakarp. Säkerligen skulle Lusa-Sammel, vars namn ännu lever kvar, och

Älderdomshemmet i vinterskrud.

alla de andra, vars namn och öden äro glömda, kunna berätta om samma onda dagar, om ej deras röster för länge sedan hade tystnat.

Alla hjonen bodde tillsammans i husets enda stora rum. Under sängarna förvarade man sina få, men säkert ändå dyrbara tillhörigheter, bland vilka matvaror och nattkärl väl var de viktigaste. Längre tillbaka fick de gamla en viss tilldelning av sovel samt av råg och havre. De fick själva gå till kvarnen för att få malet. I den öppna spisen lagade var och en sin enkla föda. Någon av de friskaste kvinnliga hjonen var utsedd till föreståndarinna med uppgift att försöka hålla ordning på hemmet och att hjälpa de sjuka med det nödvändigaste. Denna föreståndarinna hade ingen kontant lön, endast sin naturastat som de andra. Först år 1909 beviljades hon en kontant årslön på 50 kronor, och denna summa utgick sedan oförändrad under åtskilliga år.

Man undrar ej på, att de gamla på den tiden hade sådan skräck för fattighuset, att de ansåg det för en yttersta utväg att behöva komma dit. Det måste ha varit ohyggligt plågsamt för känsliga och fysiskt sjuka människor att tvingas dela rum med senila och ofta

mentalsjuka olyckskamrater. Ej så sällan var det barn, som hade att vistas och växa upp i denna omgivning. Vården av de mentalsjuka, som bodde på hemmen, framstår för oss som omänsklig. En äldre hakarpsbo berättar, hur som i den socken, där han växte upp, en mentalsjuk man hölls bunden i ett hörn av det stora rummet i fattighuset. Under varma sommardagar förde man ut den sjuke och band honom i stället i ett gammalt stall alldeles i närheten av fattighuset. Detta till någon lisa, får man hoppas, om inte för den sjuke själv så kanske för hemmets övriga inneboende.

Så småningom visade sig emellertid Hakarps ålderdomshem alldeles för litet för socknens behov. Hösten 1902 beslöt man därför att bygga på ytterligare en våning. Innan detta beslut hade hunnit verkställas framkom emellertid ett förslag om att inköpa fastigheten Stora Ekeberg och inreda denna till ett andra fattighus. Detta beslutades, och i februari 1903 inköptes Ekeberg för 3.500 kronor. Under många år användes sedan denna fastighet som hem för de gamla på samma sätt som det gamla fattighuset och med egen föreståndarinna, medan under de sista decennierna, innan Huskvarna stad år 1969 sålde fastigheten till privatbostad, Ekeberg användes som bostad åt familjer, som av olika anledningar hade svårigheter att själva ordna sin bostadsfråga.

Någon gång i början av detta sekel slutade man att ge de på hemmen intagna sitt understöd in natura. De fick i stället en kontant summa att själva använda till inköp av mat och andra förnödenheter. År 1907 utgjorde denna summa 20 kronor pr kvartal, och till jul fick man tre kronor extra som julpengar.

År 1924 hade emellertid det gamla fattighuset tjänat ut och ett nytt större byggdes på det förras grund. Det nya hemmet, som ej längre skulle kallas fattighus utan ålderdomshem, betydde en stor förbättring för de gamla. Det fick ett tiotal mindre rum, varför högst ett par personer nu behövde dela rum. Den gamla föreståndarinnan avgick efter 30 års tjänst och fick en pension om 400 kronor pr år. En utbildad föreståndarinna anställdes. De på hemmet intagna fick äta tillsammans i en gemensam matsal. Det gamla, dystra begreppet fattighus kunde nu sägas ha försvunnit definitivt. De gamla kunde flytta in i det nya ålderdomshemmet med bibehållet människovärde.

*Några av de sista pensionärerna på hemmet.
Foto: Uno Holmkvist 1972.*

Nu har alltså även detta en gång så moderna och tacksamt mottagna ålderdomshem gjort sin tjänst. Det nya, som kommit i stället, uppfyller naturligtvis alla krav, som kan ställas på bekvämlighet och god vård för de där boende. Det är dem väl unnat. Det är ju de själva, som genom sitt arbete och sina insatser under sin verksamma tid skapat förutsättningarna för en så långt möjligt är bekymmersfri levnadsafton.

Något om Hakarp för 100 år sedan.

av Gottfrid Granemyr

Omsorgen om de fattiga och sjuka utgjorde även år 1872 det största bekymret för kommunalmännen i Hakarp. Fortfarande fanns det här som på andra håll åtskilliga torp och backstugor kvar, och många av dem som bodde i dessa måste ha hjälp.

Här fanns t. ex. fattighjonet Jonas Månsson på Skogen, som anmälde, att bakugnen i hans stuga var så nedfallen och dålig, att det inte gick att baka i den längre. Jonas fick sin bakugn reparerad, och detta kostade fattigvården nio riksdaler och femtio öre.

Johanna i Björkelund fick två riksdaler till ett lintyg, och Blixt i Fagerslätt fem riksdaler till ett täcke. Hos honom skulle dock bo-uppteckning hållas för att fattigvården i sinom tid möjligen skulle kunna få tillbaka sina utlägg.

En hakarpsbo ville ha hjälp till sin svärmor, men detta lyckades inte, emedon hon säges ha barn i sådana omständigheter, att de borde kunna draga försorg om sin gamla mor.

Regelbundet som en följetong förekommer också f. d. lumpsamlaren Samuel Jonsson, som under en följd av år hållit fattigvårdsmyndigheterna varma. Man hade nu att yttra sig över nya klagomål hos länsstyrelsen från Samuels sida, vari man ånyo framhöll, att man inte var hågad att ge Samuel fattigunderstöd, så länge han fortfar med sitt myckna trotsande och alltid med pock och hotelser framställer sina anspråk, jämte det, att han aldrig rättar sig efter de kommunala myndigheternas tillsägelser och förmaningar. Tydligt var Samuel en stursk person, som ingalunda stod med mössan i näven, när han kom och ville ha hjälp. Förresten hade han kanske ingen mössa. I varje fall tycks det ha varit dåligt med fotbeklädnaden. Litet längre fram på året synes nämligen kommunalmännen ha veknat en smula. Då beslutades, att eftersom Samuel var i avsaknad av skor, så skulle han få sina stövlar överklädda och försedda med nya sulor. Nytt ovanläder och nya sulor, det måste väl nästan ha betytt helt nya stövlar för Samuel. Han fick dessutom fem riks-

daler i kontanter, och anledningen till myndigheternas påkomna generositet synes vara, att Samuel varit sjuk. Den gumma, som sett till honom under sjukdomen, fick kvittera ut tre riksdaler för sitt besvär.

Förre soldaten Svärd beviljades femtio öre för att han åderlätit Johanna Modig. Detta tycks dock ej ha botat patienten, eftersom Johan i Björstorp litet senare fick två kronor för att han skjutsat Johanna till lasarettet.

Skolläraren C. M. Pettersson i Knutstorp hade haft oturen att mista en ko. Han fick tillstånd att gå omkring med stambok. Stamboken var en insamlingslista, på vilken hjälpsamma sockenbor kunde teckna ett bidrag till den behövande.

Under 1871 hade i Hakarp fötts 52 barn, de dödas antal var 26. 17 hjonelag hade ingåtts. 141 personer hade flyttat in och 142 ut. Förra årets stora inflyttning till Hakarp hade alltså inte fortsatt. Folkmängden var vid årsskiftet 1615.

Endast 9 personer hade emigrerat till Nordamerika och en, som tidigare emigrerat, hade kommit tillbaka. Kyrkoherde Almquist anmärker, att de, som nu reser, tycks vara sådana, som reser för att förena sig med anförvanter, som tidigare avflyttat till Nordamerika. De för året låga emigrationssiffrorna anser kyrkoherde Almquist tyda på, att lusten att emigrera nu avtagit.

Äldst i församlingen var vid 1872 års ingång avskedade soldaten Häll. Den gamle knekten skulle emellertid ej få uppleva något mera nyår. En notis i Jönköpings-Posten den 5 april 1872 omtalar, att Häll avlidit hos sin son, torparen på Fällan under Stensholm, Nils Carlsson, tre dagar innan han skulle ha fyllt 93 år. Häll, som ej synes ha tjänstgjort som soldat för någon av rotarna i Hakarp, hade i sin ungdom varit med om flera krigiska äventyr. Under 1808—1809 års krig mot Ryssland var han först kommenderad till Skåne, sedan till Gotland. Året därpå var han med om striderna vid Sävar och Ratan. 1812 var han bland de svenska trupper, som i Tyskland kämpade mot Napoleon, bl. a. vid Rostock. Hans sista krigsäventyr var fälttåget mot Norge, där han fick lukta krut vid Trøgestad. 1834 fick han avsked med vitsord, att han "sig utmärkt väl skickat".

Utvandrare till Amerika.

av Ragnar Karlsmo

Inledning

Vilhelm Mobergs mästerliga skildring av Karl Oskars och Kristinas utflyttning till Amerika och deras öden i Minnesota har väl bidragit till att vi lite till mans har börjat intressera oss för ”den stora utvandringen till Amerika”. Flera hembygdsföreningar har lagt ned mycket arbete på att kartlägga utvandringen just på sin ort. Emigrationsinstitutet i Växjö har utfört ett imponerande arbete för att rädda och bevara minnen, fotografier, brev och andra dokument, både här hemma i Sverige och ute i Amerikas svensksbygger.

Hakarps Hembygdsförening har gjort en utredning om vilka haksbor som under åren 1848 — 1925 utflyttat till Nordamerika. Vår avsikt är att i denna årgång av Hakarps Krönika presentera namnen på dem som emigrerat, för att i nästa årgång återkomma till ämnet och kanske kunna berätta något om en del av utvandarna och vilka öden som mötte dem i den främmande världsdelen. Hur vi skall lyckas med detta arbete beror i stor utsträckning på Krönikans läsare. Redaktionskommittén väntar sig nämligen att de som känner till hakarpsemigranternas öden låter höra av sig och delar med sig av sina kunskaper. Kanske finns det i Hakarp många gamla amerikabrev och fotografier som kan hjälpa till att göra berättelsen om emigranterna mera levande och läsvärd.

Från Hakarps församling (och därmed avses i detta sammanhang dess nuvarande gränser) har mer än 400 personer utvandrat till ”det stora landet i väster”. Statistiskt innebär detta att Hakarp, i stort sett följer genomsnittet för Jönköpings län, d.v.s. cirka 3 till 10 utvandrare årligen per 1000 innevånare.

Vad var det då som orsakade denna stora folkvandring västerut? Till en världsdelen, som åtminstone för de tidigaste utvandarna, måste ha varit nästan okänd. Flera forskare har kommit fram till ganska samstämmiga slutsatser angående emigrationsorsakerna. Man kan väl utgå från att Hakarps utvandrare hade ungefär samma motiv som utvandrare från andra delar av vårt land.

*Det var de grå stugornas folk som utvandrade.
(Marielund under Lexarp)*

Den utbredda fattigdomen i 1800-talets Sverige var naturligtvis en av anledningarna till att så många utvandrade. Denna fattigdom berodde på den stora befolkningsökningen som Sverige, för övrigt, hade gemensamt med hela Europa. Biskop Tegnér sammanfattade orsakerna till befolkningsökningen med det sedermera välbekanta uttrycket "freden, vaccinet och potätera". Den efterlängtnade freden sparade ju många ynglingars liv. Vaccinet, som nu hade börjat användas mot smittkoppor, gjorde att dödsoffren i denna sjukdom minskade i antal, och de rent allmänna framstegen beträffande hygien och medicin verkade i samma goda riktning. Med uttrycket "potätera" avsåg nog den gode biskopen inte bara potatisen, utan även alla andra framsteg som gjorde att livsmedelsproduktionen ökade och barnadödligheten minskade. Denna minskade dödlighet som freden, vaccinet och potatisen orsakade, gjorde att Sverige råkade ut för en befolkningsexplosion, som det gamla bondesamhället inte kunde bemästra.

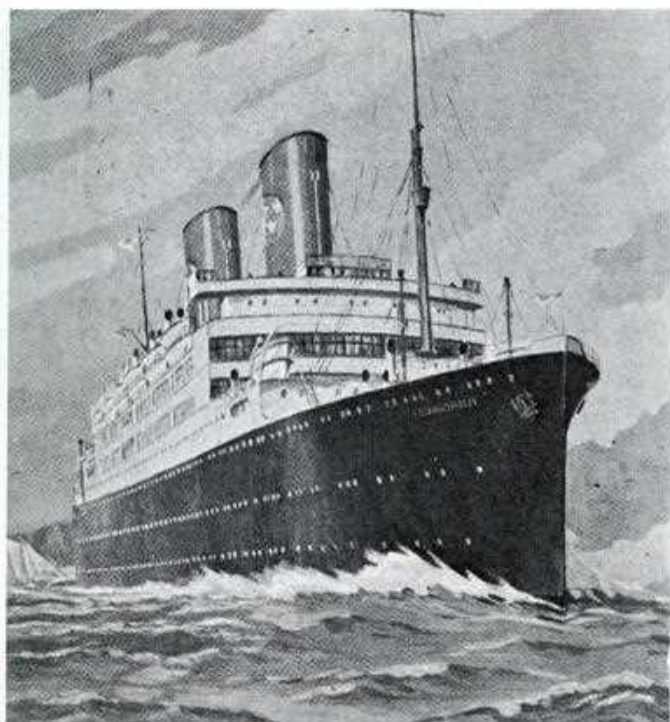
De självvägande bönderna försökte vid arvskifte om möjligt behålla sina gårdar odelade. Gården gick i regel i arv till äldste sonen. De övriga barnen sökte sig oftast till det redan förut överrepresenterade jordbruksproletariatet, som därigenom blev så stort att sysselsättningssvårigheter uppstod. Allt eftersom kategorierna drängar, pigor, torpare, backstugusittare och dagsverkskarlar ökade i antal, minskade deras möjligheter att få skälig lön för sitt arbete. Vissa grupper förde en hård kamp för tillvaron i svält, armod och umbäranden. Hungern och nöden drev hos många av de fattiga fram det livsavgörande beslutet: *att utvandra till Amerika!*

Andra orsaker till utvandringen har med rätta framhållits. Prästerskapets ovilja att acceptera vissa frikyrkliga grupper resulterade ibland i emigration till Amerika, där dessa grupper väntade sig och också erhöll större tolerans från de styrandes sida. I Hakarp har man inte kunnat finna belägg för att någon utflyttat på grund av religiösa motsättningar. Dock har prästen någon gång i husförhörlängden gjort anteckningen: "Har mottagit omdop", vilket kan innebära att vederbörande emigrant varit baptist.

Möjligheten att i Amerika få ett stycke jord gratis, eller på förmånliga villkor, lockade naturligtvis många som inte såg någon möjlighet att i hemlandet skaffa sig eget jordbruk. Någon har sagt, att de områden i Amerika, som har odlats upp av svenska nybyggare, uppgår till större yta än hela den sammanlagda odlade arealen i Sverige.

Naturligtvis utflyttade många av rent personliga, ibland mindre hedrande, skäl. Från vår egen socken finns exempel på såväl hemmasöner som drängar vilka utvandrat för att undandra sig ett väntat, men inte välkommet faderskapsansvar, med åtföljande kostnader. En olycklig torpardotter födde sitt "oäkta" barn hos den herrskapsfamilj i Jönköping som hon var piga åt och reste i sin förtvivlan till Amerika, utan att ta med barnet. Morföräldrarna i den lilla torpstugan i Hakarp tog hand om barnet, som växte upp och fick en god uppfostran. Förmodligen återsåg modern aldrig sitt barn.

På Stensholms Pappersbruk fanns en dräng om vilken prosten Almquist har gjort följande anteckning i kyrkoboken: "- - - En-
armad. - - - Dömd för stöld till mistande av medborgeligt förtroende
i tre år. - - - Utflyttad till Nordamerica. - - -". Ingen ljus framtid

*Gamla Kungsholm som transporterat många hakarpsbor
över Atlanten.*

väntade den ynglingen om han stannade i Sverige. Han insåg, att hans enda chans att börja ett nytt liv var att utflytta till Amerika. Enarmad nödgades han ju stiga iland i "den nya världen", men vi får verkligen hoppas, att hans "medborgeliga förtroende" aldrig mer behövde ifrågasättas.

Klasskillnad och sociala orättvisor i Sverige har framhållits som emigrationspådrivande faktorer, men kanske var det emigrationpropagandan som gjorde 1800-talets svenskar medvetna om orättvisorna. Den klasskillnad som fanns hade kanske tidigare uppfattats som naturlig, ja t.o.m. rättvis, eftersom all överhet, både världslig och kyrklig, ansågs vara tillsatt av Gud. Propagandan talade om för svenskarna att i Amerika behandlades alla människor lika, var och en värderades enbart efter sin duglighet, oavsett börd och förmögen-

het. Sedan denna sanning kommit i var mans mun, var det kanske inte så lätt att tåla alla de förnedrande orättvisorna som, utan tvekan, fanns i dåtidens Sverige. Längtan till den frihet och rättvisa, som de väntade i Amerika, blev för somliga starkare än den känsla de hyste för sitt fosterland. Frestande, positiva beskrivningar av Amerika spreds i vårt land och nådde också Hakarp. Främst var det väl rederierna, ofta i samband med de amerikanska järnvägsbolagen, som med hjälp av provisionsavlönade agenter och ombud försökte locka till sig resande. Rösträtt, människovärde och rättvisa i det totalt klasslösa Amerika, jämfört med alla sociala orättvisor i Sverige, gjorde kanske att många hakarpsynglingar började drömma om "landet i väster". De som reste över upptäckte väl ganska snart att det även i "staterna" fanns slum och underklass.

De stora järnvägsbyggena i Amerika beredde arbete åt många invandrare från Sverige, säkert även från Hakarp. Den berömda amerikanske järnvägsgeneralen Hill lär en gång ha yttrat: "Ge mig svenskar, snus och whisky och jag skall bygga en järnväg ända till helvetet." Med detta yttrande avsåg nog inte generalen att främst framhålla svenskarnas svaghet för snus och brännvin. Nej, hans yttrande måste ses som ett storslaget beröm åt den svenskfödde rallaren, som hade rest över Atlanten för att skaffa sig en utkomst, som hans hemland inte hade kunnat bjuda honom.

Den amerikanska industrin, som utvecklats tidigare än den svenska, lockade till sig många duktiga och yrkesskickliga invandrare från Sverige. Många är också de svenskbördiga industriledare, som har lyckats bra i Amerika, och som i sin tur har anställt många präktiga svenska arbetare vid sina industrier.

Utvandrarna kom, med få undantag, från de lägre socialgrupperna. Det var de grå stugornas folk som emigrerade. I de små, men barnrika torpstugorna i Hakarp växte många blivande svensk-amerikaner upp. Torpen Erikstorp, Uddebo, Lunden, Torpängen och Bjursbäcken kan nämnas som exempel på plantskolor för blivande "yankes". I det tidigare skedet var det landsbygdens icke jordägande befolkning, i ett senare skede var det de dåliga betalda och politiskt omyndiga industriarbetarna som utgjorde huvudparten av emigranterna. Efter det första världskriget reste många som hade drabbats av den stora arbetslösheten som följde på kriget.

När brevet med det amerikanska frimärket anlände blev det stor glädje i stugan.

En del fick sin amerikabiljett från tidigare emigrerade anförvanter, andra utnyttjade hela familjens samlade sparkapital för att senare återbetala med dollar. Någon fick brevlades erbjudande om anställning som dräng hos någon tidigare utvandrare, som blivit farmare i Amerika, och fick resan som förskott på lönen. En och annan köpte väl biljetten för ärvda pengar, men det stora flertalet fick väl inget annat arv efter sina föräldrar än de goda egenskaperna ärlighet, förnöjsamhet, sparsamhet och en arbetsförmåga utan gräns. Säkert var det just dessa ärvda egenskaper, som gjorde att många svenskar lyckades så bra i sitt nya land.

Breven hem till Sverige berättade kanske inte alltid om de strapatser och svårigheter som mötte invandraren i Amerika. Men om vederbörande hade framgång "därute" hände det nog att brevet med det amerikanska frimärket innehöll någon välkommen dollarsedel som hjälpte till att lysa upp vardagen för föräldrarna hemma i Hakarp. Alla emigranterna hade dock inte framgång i sitt nya land, många misslyckades helt, de anhöriga fick aldrig något som helst livstecken från dem. Det stora flertalet lät dock mer eller mindre

regelbundet höra av sig, till stor glädje för de anhöriga. Ingen dag var mera högtidlig för de gamla föräldrarna, än den dag, då brev-bäraren kom med en hälsning från någon av de kära därute i främmande land. Då var det andakt i stugan. Mor i huset tog på sig rent förkläde och far tog plats i gungstolen, grannarna kom på besök och kaffekokaren sattes på spisen. Alla var intresserade av hur det gick för honom eller henne därute i "Amerikat". Brevet lästes och lästes om igen tills alla kunde det nästan utantill. Så småningom hamnade brevet i byrålådan eller på något annat kärt gömställe och sparades i många år. Säkert finns det många gamla fina amerikabrev bevarade, som en gång skrevs av hakarpssemigranter. Vi har fått ta del av flera sådana brev och kommer att publicera några. Om det hos Krönikans läsare finns ytterligare amerikabrev och fotografier är Hembygdsföreningen tacksam att få ta del av dessa. Inget material är värdefullare för vår emigrationsforskning än just dessa brev och fotografier, som bättre än något annat kan hjälpa oss att bevara och hedra minnet av dem som reste bort från sin hembygd, i en tid som, när man tänker efter, kanske inte förtjänade benämningen "den gamla goda".

KÄLLFÖRTECKNING TILL DETTA AVSNITT:

Beijbom-Johansson: Drömmen om Amerika.

Jansson: Sveriges historia genom tiderna, band IV

Ljungmark: Den stora utvandringen.

Thörn: En emigrantagents verksamhet.

Widén: Amerikaemigrationen i dokument.

Födelse-, husförhørs-, utflyttningslängder för Hakarp 1840—1925.

Redan denna årgång har vi nojet att presentera ett amerikabrev från C. G. Youngquist i Florida som utflyttade 1913. Han berättar om tidiga utvandrare, Ljungkvistarna från torpet Sjöbacken under Brunstorp, och om deras öden i Nordamerika. Liknande skildringar tar Hembygdsföreningen tacksamt emot. Skriftligen eller muntligen!

Ett amerikabrev.

Florida U S A juni 8 1971.

*Hakarps Hembygdsförening
Huskvärna
SWEDEN.*

Tack för ett långt och intressant brev med förfrågningar om utvandrare från Hakarp. Jag översänder härmed en berättelse om emigranterna från Sjöbacken.

Skomakare Isak Ljungkvists utvandrarefamilj från Sjöbacken.

Isak Ljungkvist föddes 1810 i Ljungarums församling. Namnet Ljungkvist hade hans far antagit efter de små röda ljungblommorna som växte nära hans stuga, ett litet torp under en av gårdarna i Sanda där både Isaks far och farfar varit torpare. Sönerna såg hur hårt deras far fick slita för tillvaron och Isak och hans broder Lars beslöt att inte bli torpare utan skaffa sig arbete på annat håll. De tyckte att skomakareyrket verkade lockande. De båda gick i lära hos en skomakare i Jönköping och som de båda var duktiga och läraktiga, så öppnade de om ett par år Bröderna Ljungkvists skoaffär, på öster i Jönköping. De hyrde en lägenhet, stor nog för två framtida familjer.

Isak gifte sig 1834 med Inga Catarina Nilsdotter, de fick fem barn. Hustrun var ej vidare stark och doktorn ordinerade att det vore bäst för hennes hälsa att bo på landet. Tvärs över Vättern var en liten trevlig jordbit som Isak lyckades få tillstånd att arrendera, av Nilsson på Brunstorp, mot en kostnad av 10 kronor om året. Här byggde han ett tvåvåningshus med tillhörande uthus, han fraktade sina möbler i en lånad större fiskebåt över Vättern, när hans hus var någorlunda beboeligt.

Dock, sorgen drabbade honom! När de sista stenarna lades i trappan på baksidan av huset, dog hans kära maka. Den yngsta flickan var då endast två år gammal. Liket av Isaks hustru fraktades, på en lånad flakvagn med häst, till Hakarps kyrka för begravning. Här träffade han en kvinna, Britta Gustafsdotter från Råmmarp,

*Isak Ljungkvist byggde sig en stuga vid Vätterstranden och kallade den Sjöbacken.
Foto I Meurling 1950.*

en änka med tre barn. De blevo gifta 1848 och om några år såg den nu utökade Ljungkvistska familjen ut enligt följande:

Isaks barn:

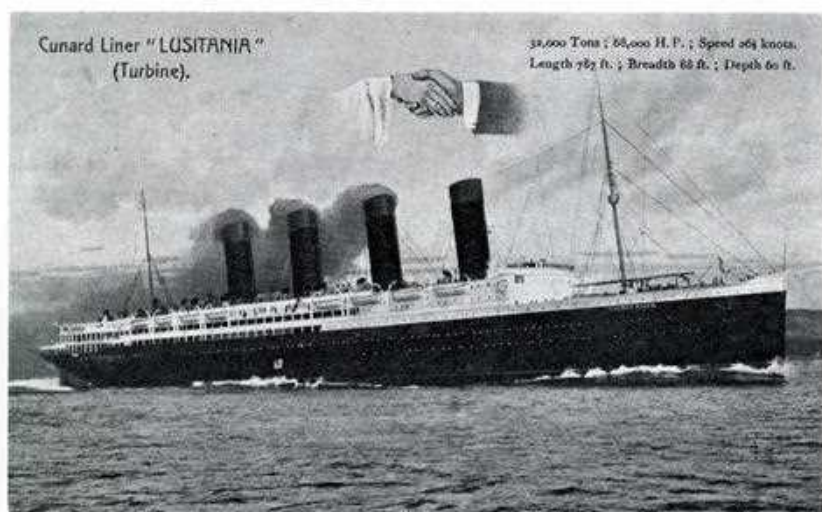
Sven, född 1835, (reste till U S A 1853, gift och hade fem barn. Dog 1903.)

Johannes, född 1838, (reste till Stockholm, blev urmakare 1862. Dog 1902.)

John, född 1841, (reste till U S A 1861, gift och hade fem barn. Dog 1925.)

Elise, född 1843, (reste till Stockholm, gift inga barn. Dog 1900.)

Matilda, född 1845, (gift i Sverige, reste till U S A 1869 med sin man och två barn. De fick ytterligare sju barn i sitt nya hemland. Matilda dog 1913.)

*Ångaren Lusitania, som brevskrivaren Youngquist reste med till Amerika år 1913.
Två år senare torpederades den av en tysk ubåt.*

Brittas barn:

Anders, född 1840, (reste till U S A 1860, gift och hade nio barn.
Dog 1899.)

Johanna, född 1842, (gift i Sverige med Frank Dahl. De reste till
U S A 1864. De hade åtta barn. Johanna dog 1910.)

Maria, född 1844, (reste till U S A 1872. Blev gift och hade två
barn. Dog 1914.)

Isaks och Brittas barn:

Anna, född 1850, (reste till U S A 1870 blev gift och hade tre barn.
Dog 1906.)

Carl, född 1852, (blev pastor i Vaxholm 1872. Han dog 1883.)

Augusta, född 1860, (blev gift och hade tre barn. Hon dog 1914.)
(Augusta var min mor).

Nu var det mina barn, dina barn och våra barn. Det var trångt
i stugan med tio barn, sänjan var dock god och alla hade namnet
Ljungkvist.

*Indianerna ville köpa
Anders Ljungkvists son
för 20 buffelhudar.*

torvstuga ute på prärielandet och begynte sitt jordbruk. John var ej vidare anlagd för hårt arbete i vildmarken, han sålde sin del till Anders för 50 cent och gick tillbaka till Iowa.

I Sverige var kolportörer ivriga att värva unga, kraftiga svenska flickor att resa till det stora landet i väster, där ingen kung finns och inga kitsliga präster, de blevo utlovade guld och gröna skogar och ett rikt gitemål med svenska jordbrukare. Följaktligen, en grupp av tjugo ungmör anlände till slutpunkten på järnvägen, Boon i Iowa. De möttes av ivriga unga svenskar och bland dem var Anders. Han blev bekant med en rodnande flicka från Småland, de blev gifta och tillsammans upparbetade de nybygget, de fick nio barn. Gården är ännu i samma släkt, min fru och jag har varit där

Sven, den äldste, hade sparat till en biljett till det förlovade landet i väster och på vårsidan 1853 lämnade han Göteborg på en större segelskuta. Efter en långsam och stormig tre månaders resa ankom immigranterna till Boston, trötta, hungriga och smutsiga. En svensk präst tog hand om dem och hjälpte dem åstad på olika håll. Sven hamnade i Brockton, där han fick plats på en skofabrik. Denna fabrik sköttes av svenskar och de föredrog unga svenska pojkar.

De svenskar runt Brockton som var något kyrkligt sinnade samlades varje söndagsförmiddag för en liten stund med bibelläsning. Så småningom fick de medel att bygga en liten träkyrka. Sven var ingen talare, han stammade mycket, men han kunde sjunga bra. Han hade en liten kammarorgel som han forslade till kyrkan varje söndag på en liten vagn. Han gifte sig med Gustava Johnson, de fick fem barn.

Sven hade skrivit brev till Sjöbacken och berömde sitt nya land och följden blev att Isaks tredje son John lämnade för USA 1861. Även han fick arbete på samma skofabrik som Sven, Han trivdes dock ej med fabrikslivet, om fem år var han i Iowa och arbetade som dräng, tills han om två år gifte sig med bondens dotter och sedan övertog gården. De fick fem barn.

Det sista of Isaks barn i hans första gifte, Matilda, gifte sig i Sverige, men det var svårt för det unga paret och i all synnerhet då de hade två små barn, en son på sex år och en dotter på två år. De lånade till amerikabiljetterna. De lyckades att få en farm i Sloan, Iowa. Det synes ha gått bra för dem ty de kunde uppfostra nio ungar.

Anders, Brittass son från första giftet, hade hört om fritt land uti västra staterna i USA. Han lämnade Sverige 1860 och anländ till Amerika, kom även han att få arbete i den svenska skofabriken i Brockton, Massachusetts, han stannade här tills han hade sparat tillräckligt för en resa västerut. Han och hans styvbroder John reste med järnvägen, så långt den gick, till Boon i Iowa. Härifrån gick de till fots, genom urskogar, genom indianläger och över den stora Missourifloden, de gick ungefär 120 engelska mil. I östra delen av Nebraska stakade de ut en fjärdedels kvadratmil. Nu fick de gå 60 mil till Omaha, för att få deras jordbit bokförd. De byggde sig en

flera gånger och på sommartiden kunde vi se de otaliga sträckorna planterade med majs. Anders var alltid i god sämja med idianerna, de t.o.m. ville köpa den förstfödde, som då var fyra år, för tjugo buffelhudar.

År 1893 var Anders, Sven och John hemma i Sverige för att hälsa på sin mor Britta och systemen Augusta, den enda av den stora syskonskaran som ännu var hemma på Sjöbacken. De lånade en båt av "Fiskaren i Arken" och de var ofta ute och fiskade sik, laxöring och Vätterröding.

Johanna, mor Brittass andra barn från hennes första giftermål, blev gift med Frank Dahl i Sverige. Landet i väster lockade dem och år 1864 fann vi dem på en farm i Sloan, Iowa. De klarade sig fint och de fick åtta barn.

Maria, som var mor Brittass tredje barn, emigrerade till Campello 1872. Här träffade hon Gustav Lindberg och de blevo gifta i den svenska luterska kyrkan i Brockton 1875. Elva år efteråt reste familjen till Sverige, där de stannade i fem år tills de återvände till U S A igen. De hade två barn.

Av Isaks elva barn var sju bosatta i U S A och när han dog 1883 hade han 38 barnbarn där.

Min mor Augusta var den yngsta av Sjöbackens barnskara. Hon gifte sig med Alfred Danielsson och Danielsson var mitt namn till 1908, då jag tog namnet Ljungkvist och detta blev i Amerika angloserat till Youngquist. Efter min examen i Stockholm i maj 1913 var jag ingenjör vid Husqvarna, tills jag lämnade för U S A i oktober 1913. Jag hade svensk statshjälp för två års studier här, min trolovade Ester Johansson kom hit på samma gång. Det första världskriget satte stopp för mitt återvändande i stadgad tid. Vi blev gifta 1915, vi har två söner, båda ingenjörer.

Detta var nu historien om gamla gedigna personer, som har utvandrat från Sjöbacken i Hakarps socken.

Hälsningar

C G Youngquist
Box 381 De Leon Springs
Florida 32028 — U S A.

*Förteckning över personer som i Hakarp tagit ut
flyttningsattest till Amerika
åren 1848 — 1925*

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat.	Föd.ort	Ålder
<i>1848</i>						
1	Drängen	Magnus Rosell	Bråneryd	1825 11/9	Svartorp	23
<i>1852</i>						
1	Lantbrukaren	P. A. Nilsson	Brunstorp	1821 13/4	Gränna	31
<i>1854</i>						
1	Trädgårdsmäst.	Johan Berglund	Björstorp	1800 1/1	Ödeshög	54
2	Hustrun	Kajsa f. Andersdotter	Björstorp	1806	Lekeryd	48
3	Sonen	Johan Vilhelm	Björstorp	1834 22/3	Järnsås	20
4	Dottern	Johanna Vilhelmina	Björstorp	1836 18/9	Hakarp	18
<i>1861</i>						
1	Skomak.lärl.	Lars Johan Ljungqvist	Sjöbacken	1843 19/3	Hakarp	18
<i>1866</i>						
1	Pigan	Christina Pedersdotter	Råmmarp	1839 2/7	Järstorp	27
2	Drängen	Nils Magnus Danielsson	Smedstorp	1838 3/3	Hakarp	28
3	Pigan	Johanna Danielsdotter	Smedstorp	1842 22/3	Hakarp	24
4	Hemmasonen	Anders Joh. Arvidsson	Höggårdet	1846 16/12	Hakarp	20
5	Drängen	Johannes Svensson	Ammarp	1837 12/10	Rogberga	29
6	Torparen	Magnus Holmström	L:a Kleven	1811 16/9	Skärstad	55
7	Sonen	Johan Magn. Holmström	L:a Kleven	1851 20/3	Hakarp	15
8		Carl G. Jonasson	Ammarp			
<i>1867</i>						
1	Hustrun	Lena Johansdotter	Ammarp	1839 8/11	Rogberga	28
2	Dottern	Hilda Sofia Carlsd:r	Ammarp	1865 9/5	Hakarp	2
3	Drängen	Anders Johan Brandt	Knutstorp	1830 3/3	Bankeryd	37
4	Arbetaren	Carl Fred. Magnusson	Pappersbruket	1839 7/3	Hakarp	28
<i>1868</i>						
1	Arbetskarlen	Frans Dahl	Sjöbacken	1838 2/10	Hultsjö	30
2	Hustrun	Johanna Johansdotter	Sjöbacken	1842 12/6	Hakarp	26
3	Dottern	Christina Dahl	Sjöbacken	1866 28/8	Hakarp	2
4	Skomak.dräng.	Johann. Isaksson-Lago	Sjöbacken	1849 20/2	Öggestorp	19
5	Drängen	Lars Pettersson	Bråneryd	1844 22/2	Rogberga	24
6	Skomakaren	August Fridlund	Ammarp			
7	Hustrun		Ammarp			
8	Arbetaren	Johan Magnusson	Hulustorp	1835 29/10	Svartorp	33
9	Hustrun	Brita Lisa Larsdotter	Hulustorp	1845 1/2	Haurida	23
10	Dottern	Ida Ottilia Johansd:r	Hulustorp	1864 9/11	Hakarp	4
11	Dottern	Tilda Chr. Johansd:r	Hulustorp	1867 24/5	Hakarp	1

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
12	Pigan	Matilda Johansdotter	Stibbarp	1840 8/7	Hakarp	28
13	Mälaren	Johan Fredr. Struts	Gröndal	1843 1/6	Hakarp	25
14	Drängen	Anders Magn. Andersson	Brunstorp	1846 4/12	Skärstad	22
15	Drängen	Anders Gust. Larsson	Socknen	1826 5/3	Skövde	42
16	Arbetaren	August Wilh. Carlsson	Pappersbruket	1844 4/2	Hakarp	22

1869

1	Brukaren	Carl Fredr. Johansson	Läxarp	1826 15/5	Ljungarum	43
2	Hustrun	Johanna Jonsdotter	Läxarp	1826 7/7	Sandseryd	33
3	Dottern	Anna Johanna	Läxarp	1858 22/1	Bottnaryd	11
4	Dottern	Augusta Ulrika	Läxarp	1861 2/5	Hakarp	8
5	Dottern	Dina Magdalena	Läxarp	1863 11/8	Hakarp	6
6	Dottern	Ellen Elisabeth	Läxarp	1867 1/12	Hakarp	2
7	Bruksarb.	Johan Peter Ekholm	Pappersbruket	1843 11/6	Hakarp	26
8	Hustrun	Lotta Larsdotter	Pappersbruket	1842 27/7	Visingsö	27
9	Pigan	Anna Ljungqvist	Sjöbacken	1849 20/2	Hakarp	20
10	Drängen	Johan Johansson	Ammarpstorp	1849 20/9	Skärstad	20
11	Torparen	Johannes Jonasson	Torpängen	1837 12/2	Skärstad	32
12	Hustrun	Joh. Matil. Ljungqvist	Torpängen	1845 8/10	Hakarp	24
13	Sonen	Johan Alfred	Torpängen	1865 3/7	Hakarp	4
14	Dottern	Augusta Elisabeth	Torpängen	1867 27/7	Hakarp	2
15	Skomakaren	Sven Svensson	Sörängen	1841 16/2	Rogberga	28
16	Hustrun	Lovisa Chr. Andersd:r	Sörängen	1834 29/8	Hakarp	35
17	Dottern	Hilda Sofia	Sörängen	1868 8/3	Hakarp	1
18	Pigan	Carolina Svensdotter	Kikstorp	1847 12/3	Hakarp	22

1870

1	Drängen	Johannes Andersson	Svineryd	1848 11/1	Hakarp	22
2	Arbetskarlen	Johan Aug. Magnusson	Gröndal	1840 13/1	Byarum	30
3	Hustrun	Johanna Struts	Gröndal	1836 6/11	Hakarp	34
4	Sonen	Johan Emil	Gröndal	1869 14/8	Hakarp	1
5	Drängen	Adolf Fredr. Skoglund	Bråneryd	1845 10/5	Vireda	25
6	Rättaren	Anders Westling	Hak. Säteri	1843 12/11		27
7	Arbetskarlen	Anders Magn. Jönsson	Bäckastugan	1823 13/5	Ljungarum	47

1871

1	Arbetskarlen	Johan M. Johansson	Fagerslätt		Flisby	
2	Hustrun	Maria Charl. Johannisd.	Fagerslätt	1837 21/11	Barkeryd	34
3	Sonen	Carl Johan	Fagerslätt	1868 25/5	Hakarp	3
4	Sonen	August Edvard	Fagerslätt	1870 18/3	Hakarp	1
5	Drängen	Carl Joh. Johannisson	Tokarp	1842 22/3	Forserum	29
6	Pigan	Josefina Bergbom	Hak. Säteri	1845 29/8	Sandhem	26
7	Pigan	Helena Andersdotter	Bäckastugan	1852 26/11	Hakarp	19

1875

1	Pigan	Inga Gustava Johansd:r	Hak. Säteri	1850 6/8	Skepperst.	25
3	Drängen	Anders Johan Isaksson	Erikstorp	1851 9/4	Hakarp	21

1877

1	Drängen	August Kreatz	Kämparp	1849		22

1879

1	Drängen	Alfred Johansson	Hökhult	1859 1/2	Skärstad	20
2	Pigan	Johanna Maria Gustavsd.	Slögestorp	1857 1/11	Barnarp	22
3	Drängen	Alfred Jonsson	Bråneryd	1856 14/3	Skärstad	23

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
4	Sonen	Johan Jonas Engberg	Ebbes	1858 6/9	Sundsvall	21
5	Drängen	Otto Johannesson	Stensholm	1862 8/6	Slätthög	17
<i>1880</i>						
1	Drängen	Carl Viktor Andersson	Fagerslätt	1856 14/4	Hakarp	24
2	Drängen	Axel Olsson	Bråneryd	1864 21/2	Stockholm	16
3	Pigan	Anna Berta Johannesd:r	Hökhult	1849 20/3	Skärstad	31
4		Gust. Teodor Lundström	Pappersbruket	1859 8/11	Hakarp	21
5		Maria Chr. Liljeström	Pappersbruket	1856 27/12	Rogberga	24
6	Drängen	Oskar Amandus Carlsson	Fagerslätt	1859 19/1	Hakarp	21
7	Hemmasonen	Carl Viktor Arvidsson	Höggärdet	1855 12/4	Hakarp	25
<i>1881</i>						
1	Drängen	Viktor Skog	Prästgården	1861 23/2	Svartorp	20
2	Drängen	August Gustav Palm	Stensholm	1854		27
3	Mej.deja	Emma Katarina Lind	Stensholm	1857 4/6	Österstad	24
4	Arbetaren	Per August Gustavsson	Pappersbruket	1843 19/10	Ölmstad	38
5	Hustrun	Charlotta Carlsdotter	Pappersbruket	1839 30/8	Hakarp	42
6	Sonen	Carl Gustav	Pappersbruket	1870 9/5	Hakarp	11
7	Sonen	Johan Albert	Pappersbruket	1874 27/3	Hakarp	7
8	Sonen	David Leonard	Pappersbruket	1878 20/8	Hakarp	3
9	Pigan	Elna Delfin	Pappersbruket	1862 3/2	Hakarp	19
10		Carl August Svensson	Carlfors	1863 25/7	Hakarp	18
11	Pigan	Ida Maria Johannisd:r	Tokarp	1862		19
12	Arbetaren	Fredrik Israelsson	Pappersbruket	1833 7/2	Hakarp	48
13	Hustrun	Maria Lovisa f. Lager	Pappersbruket	1844 21/7	Lommaryd	37
14	Dottern	Jenny Augusta	Pappersbruket	1870 8/6	Hakarp	11
15	Sonen	Johan	Pappersbruket	1875 31/1	Hakarp	6
16	Dottern	Hulda Teresia	Pappersbruket	1878 10/11	Hakarp	3
<i>1882</i>						
1	Skomakaren	Johan August Ekblad	Socknen	1856 3/9	Skärstad	26
2		Johan Fredr. Sällberg	Pappersbruket	1862 18/1		20
3		Marg. Elisabeth Engberg	Socknen	1859 8/9	Sundsvall	23
4		Daniel Petr. Engberg	Socknen	1860 26/12	Sundsvall	22
5		Lilly Engberg	Socknen	1864 7/2	Sundsvall	18
6	Drängen	Carl Henn. Fagerqvist	Höggärdet	1857	Lekeryd	25
7	Drängen	Alfred Johansson	Stibbarp	1857 10/5	Hakarp	25
8	Pigan	Ida Johansdotter	Stibbarp	1861 27/4	Hakarp	21
9	Drängen	Anders Johan Svensson	Bäckaskog			
10	Drängen	Johan Larsson-Säv	Bråneryd	1861 16/6	Skärstad	21
11		Gunilla Gilberg	Hak. Säteri	1844		38
12	Arbetaren	Carl Gustav Boberg	Marieberg	1861 3/5	Källeryd	21
<i>1883</i>						
1	Arbetaren	Carl Johan Bergholtz	Ebbes	1858 28/2	Hallingeb.	25
2		Matilda Chr. Gust.d:r	Slögestorp	1859 23/11	Barnarp	24
<i>1884</i>						
1	Arbetaren	Carl Johan Kling	Eskilstorp	1850 17/6	Hakarp	34
2	Hustrun	Lotta f. Engstrand	Eskilstorp	1854 9/5	Gränna	30
3	Sonen	Adolf Fredrik	Eskilstorp	1881 3/5	Hakarp	3
4	Sonen	Carl Erik	Eskilstorp	1883 19/9	Hakarp	1

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
<i>1885</i>						
1	Arbetaren	Nils Magnus Lundin	Ebbes	1862 12/9	Skärstad	23
2	Arbetaren	Johan Alfr. Ros-Sjöberg	Ebbes	1859 23/10	Skärstad	26
3		Axel Edvard Johansson	Björkelund	1863 5/5	Hakarp	22
4	Hem.dottern	Hilda Chr. Johansson	Björkelund	1865 19/8	Hakarp	20
5	Hem.sonen	Sven Edvard Pettersson	Bockamälen	1861 4/11	Hakarp	23
6		Knut Ferd. Backlund	Läxarp	1859 4/4	Jönköping	26
7	Mälaren	Per Alfred Pettersson	Pettersberg	1860 10/2		25
<i>1886</i>						
1	Drängen	August Gustavsson	Råmmarp	1859 28/3	Woxtorp	27
2	Jungfrun	Agda Emelia Rydén	Carlfors	1870 1/4	Gränna	16
3	Pigan	Hanna Augusta Andersson	Bjursbacken	1864 3/2	Hakarp	22
4	Drängen	Gustav Teod. Andersson	Smedstorp	1861 2/11	Vrigstad	25
5	Drängen	Clas And. Andersson	Läxarp	1866 3/2	Hjälmsr.	20
6		Per August Carlsson	Marielund	1860 10/12	Lekeryd	26
<i>1887</i>						
1	Mål.gesällen	August Emil Rydén	Carlfors	1867	Lommaryd	20
2	Gjutaren	Carl Johan Svensson	Ebbes	1867 31/7	Rogberga	20
3	Pigan	Chr. Emelia Plym	Ebbes	1866 21/10	Hakarp	21
4	Arbetaren	Oskar Alg. Håkansson	Ebbes	1861 29/10	Bankeryd	26
5	Arbetaren	Peter Johan Bergström	Ebbes	1852 14/10	Hult	35
6	Arbetaren	Frans P-son Öberg	Ebbes	1856 2/10	Öggestorp	31
7	Arbetaren	Adolf Fredr. Pettersson	Ebbes	1867		20
8	Arbetaren	Karl Teodor Gustavsson	Torpängen	1862 16/9	Hakarp	25
9	Filaren	Knut Edvard Johansson	Pappersbruket	1864 5/8	Svartorp	23
10		Karl Gustaf Andersson	Ebbes	1862 28/12	Barnarp	25
11	Hustrun	Johanna Matil. Johansd:r	Ebbes	1865 8/6	Månsarp	22
<i>1888</i>						
1	Arbetaren	Gust. Edvard Josefsson	Ebbes	1865 28/5	Gällstad	23
2	Arbetaren	Carl Johan Valström	Tyskängen	1863 5/6	Hakarp	25
3	Arbetaren	Ernst Henn. Lundström	Ebbes	1862 13/4	Brännkyr.	26
4	Arbetaren	Johan Villh. Björk	Ebbes	1866 14/6	Bankeryd	22
5	Arbetaren	Mårten Algot Holm	Ebbes	1861 13/8	Sexdrega	27
6	Hustrun	Selma Josef. f. Engvall	Ebbes	1865 6/5	Värnamo	23
7	Dottern	Ellen Maria	Ebbes	1885	Hakarp	3
8	Dottern	Alida	Ebbes	1887 25/6	Hakarp	1
9		Maria Elisab. Johansson	Ebbes	1871 17/2	Hakarp	17
10	Drängen	Gustav Nilsson-Daag	Fagerslätt	1865 17/11	Svartorp	23
11	Arbetaren	Carl Emil Björklund	Pappersbruket	1862 13/10	Skärstad	26
12	Drängen	Anders Edv. Johansson	Bråneryd	1867 30/3	Åker	21
13	Arbetaren	August Cronqvist	Carlfors	1865		23
14	Hustrun	Maria Bergström	Ebbes	1854 8/1	Månsarp	34
15	Dottern	Hulda Edelia	Ebbes	1878 3/9	Barnarp	10
16	Dottern	Ruth	Ebbes	1886 12/1	Hakarp	2
17	Sonen	Oskar	Ebbes	1887 15/10	Hakarp	1
18	Arbetaren	Frans Leon. Lundblad	Ebbes	1858 27/7	Stockholm	30
19	Hemmasonen	Viktor Sandal	Dalskog	1869 21/10	Ljungarum	21
20	Arbetaren	Gustav Pettersson	Pappersbruket	1826 9/11	Lekeryd	62
21	Hustrun	Maria f. Svensson	Pappersbruket	1825 8/3	Lekeryd	63
22	Pigan	Maria Gertrud Dalbom	Brunstorp	1863 17/3	Gust.Adolf	25
23	Hemmasonen	Axel Henn. Arvidsson	Höggärdet	1862 24/5	Hakarp	26

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Alder
1889						
1	Pigan	Hilma Idalia Plym	Ebbes	1871 1/7	Hakarp	18
1890						
1	Arbetaren	Johan Aug. Björklund	Pappersbruket	1865 2/4	Skärstad	25
2	Drängen	Johannes Hild. Johansson	Baggarp	1872 15/2	Byarum	18
3	Pigan	Alma Svensson	Ebbes Kvarn	1868 11/7	Hakarp	22
4	Arbetaren	Aug. Emanuel Pettersson	Ebbes	1859 22/8	Kristineh.	31
5	Hustrun	Maria f. Liljeström	Ebbes	1856 27/10	Rogberga	34
6	Sonen	Oskar	Ebbes	1882 17/11	Amerika	8
7	Dottern	Elsa Krist. Elisabet	Ebbes	1884 20/6	Hakarp	6
8	Sonen	Fritz Gustaf	Ebbes	1886 25/9	Hakarp	4
9	Dottern	Kalla Maria	Ebbes	1888 6/12	Hakarp	2
10	Arbetaren	Gustav Emil Håkansson	Pappersbruket	1873 9/8	Hakarp	17
11	Pigan	Hulda Ulrika Svensd:r	Läxarp	1871 6/3	Vrigstad	19
12	Arbetaren	Carl Fredr. Sandström	Ebbes	1867 6/10	Jönköping	23
13	Drängen	Axel Albert Petersson	Prästgården	1872 24/4	Nottebäck	18
1891						
1	Arbetaren	Sven Mathiesson	Carlfors	1818 9/7	Hagshult	73
2	Snickaren	Sven Vikt. Johansson	Ebbes	1867 12/10	Hakarp	24
3	Skomakaren	Frans Gustav Karlsson	Högaberg	1867 11/11	Hakarp	24
4	Arbetaren	Gustav Edvin Nilsson	Halleberg	1873 28/4	Hakarp	18
5	Pigan	Amanda Krist. Karlsd:r	Stensholm	1869 1/12	Nydala	22
6	Pigan	Amanda Johansdotter	Svineryd	1872 23/3	Hakarp	19
7	Flickan	Anna B. Berntsson	Ammarp	1877 15/3	Barnarp	14
8	Arbetaren	Alfred Isaksson-Björk	Ebbes	1862 26/6	Skärstad	29
9	Drängen	Karl Aug. Johansson	Bråneryd	1867 11/8	Habo	24
10	Arbetaren	Alfred G. F. Gustavsson	Stensholm	1865 3/4	Mellby	26
11	Pigan	Hilma Aug. Ramberg	Pappersbruket	1864 28/8	Hakarp	27
12	Arbetaren	Karl Herm. Dalberg	Ebbes	1864	Ingatorp	27
13	Arbetaren	Frans Gustav Svensson	Ebbes	1870 17/3	Hakarp	21
14	Arbetaren	Karl Albert Nilsson	Ebbes	1867 3/5	Vånga	24
15	Hustrun	Augusta Nilsson	Ebbes	1869 26/2	Hakarp	22
16	Sonen	Karl Mauritz	Ebbes	1889 29/3	Hakarp	2
17	Sonen	Oskar Severin	Ebbes	1890 8/7	Hakarp	1
18	Drängen	Klas Henning Johansson	Fagerslätt	1866 22/12	Svartorp	25
19	Gjutaren	Viktor Pettersson	Ebbes	1863 2/2	Åker	28
20	Drängen	Ernst Teod. Gustavsson	Fagerslätt	1869 9/3	Hakarp	22
1892						
1	Maskinisten	Joh. Aug. K-son-Hallin	Nyholm	1874 8/3	Hakarp	18
2	Hemmasonen	Efraim Gustavsson	Fagerslätt	1872 22/1	Hakarp	20
3		Karl Oskar Tidstrand	Hak. Säteri	1875 7/1	Hakarp	17
4	Hustrun	Alfrida Oliv. Grunditz	Knutstorp	1847 25/1	Värnamo	45
5	Dottern	Valborg	Knutstorp	1884 14/11	Jönköping	8
6	Dottern	Astrid	Knutstorp	1887 10/4	Jönköping	5
7	Sonen	Bernh. Ragnar Oliver	Knutstorp	1889 26/5	Jönköping	3
8	Dottern	Inger	Knutstorp	1891 15/4		1
9		Stina Greta Svensd:r	Knutstorp	1821 17/2	Hakarp	71
10	Änkan	Axelina Sofia Dalberg	Ebbes	1873 2/5	Tunaberg	17
11		Elin Josefina Karlsson	Lunden	1882 23/3	Ödestugu	10
12	Arbetaren	Ernst Edvard Hallander	Fagerslätt	1866 19/5	Ölmstad	26
13	Hustrun	Julia Hallander	Fagerslätt	1869 24/12	Hakarp	23

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
14	Dottern	Julia Hallander	Fagerslätt	1892 9/4	Hakarp	1
15	Arbetaren	Karl Johan Johansson	Ebbes	1846 22/12	Hakarp	46
16	Hustrun	Kristina f. Andersd:r	Ebbes	1847	Hjälmsr.	45
17	Pigan	Ellen Maria Rydén	Carlfors	1876 3/3	Hakarp	16
18	Änkan	Ulrika Sofia Dalberg	Ebbes	1835 22/3	Kråkshult	57
19	Sonen	Ernst Dalberg	Ebbes	1878 12/2	Tunaberg	14
20	Sonen	Edgar Vilh. Dalberg	Ebbes	1869 19/9	Ingatorp	23
21	Pigan	Anna Svendsr-Jonsson	Stensh. fabr.	1871 22/4	Gällaryd	21
22	Arbetaren	Gust. Robert Magnusson	Ebbes	1872 6/6	Hakarp	20
23	Arbetaren	Emil Valfrid Nyrén	Ebbes	1872 6/9		20
24	Arbetaren	Karl August Larsson	Ebbes	1873 11/1	Lekeryd	19
25		Ture Edvin Linderholm	Stutstorp	1873 11/11	Hakarp	19
26	Pigan	Alfrida Andersdotter	Fintorp	1874 21/11	Hakarp	18
27	Arbetaren	Karl Aug. Johansson	Ebbes	1872 17/8	Hakarp	20
28		August Sandberg	Läxarp	1866 31/5	Bergunda	26

1893

1	Drängen	Aug. Henning Klasson	Brunstorp	1874 9/10	Hylletofta	19
2	Änkan	Johanna Rydén	Carlfors	1840 5/3	Haurida	53
3	Dottern	Selma Rydén	Carlfors	1879 8/12	Hakarp	14
4	Arbetaren	Gustav Alb. Johansson	Ebbes	1870 20/4	Rogberga	23
5	Arbetaren	Karl Martin Svensson	Stensh. fabr.	1872 4/1	Habo	21
6	Arbetaren	Johan Edvin Björklund	Stensh. fabr.	1864 23/8	Lemnhult	29
7	Arbetaren	Elisabeth Karlsson	Ekdal	1874 9/3	Hakarp	19
8	Arbetaren	Johan Viktor Persson	Fageräng	1873 23/11	Hakarp	20
9	Arbetaren	Johan Alfr. Svanberg	Stensh. fabr.	1870 4/5	Gränna	23
10	Hemmasonen	Johan Simon Andersson	Broholm	1866 27/8	Hakarp	27
11	Hemmasonen	Gustav Hjalm. Eriksson	Råmmarp	1876		17
12	Drängen	Aron Emil Johansson	Bråneryd	1875 29/9	Hakarp	18
13		Axel Leon. Håkansson	Carlfors	1879 13/1	Hakarp	14
14		Alma Eliab. Andersson	N. Glasberga	1877 7/5	Hakarp	16
15	Änkan	Emma Krist. Svenningsd:r	Marieberg	1854 27/4	Källeryd	39
16	Sonen	Gustav Edvin	Marieberg	1892 10/7		2
17		Frida Johansson-N:son	Erikstorp	1873 25/7	Hakarp	20

1894

1	Arbetaren	And. Gustav Sjögren	Stensh. fabr.	1851 15/4	Malmback	43
2	Hustrun	Maria Sjögren	Stensh. fabr.	1854 2/5	Hultsjö	40
3	Dottern	Anna Sjögren	Stensh. fabr.	1882 27/8	Malmback	11
4	Sonen	Karl Sjögren	Stensh. fabr.	1885 27/2	Forserum	9
5	Dottern	Gertrud Sjögren	Stensh. fabr.	1887 27/1	Forserum	7
6	Dottern	Judit Valb. Sjögren	Stensh. fabr.	1889 27/8	Forserum	5
7	Dottern	Ester Sjögren	Stensh. fabr.	1891 29/5	Forserum	3
8	Sonen	Bror Sjögren	Stensh. fabr.	1893 2/12	Hakarp	1

1895

1	Arbetaren	Per Anders Magnusson	Ebbes	1874 30/4	Hakarp	21
2		Carl Viktor Eriksson	Bråneryd	1880 2/2	Hakarp	15
3	Pigan	Alma Matil Carlsson	Ebbes	1879 20/9	Hakarp	16
4		Hanna Sofia Andersson	L. Björnåsen	1877 24/5	Malmback	18
5		Axel Dalberg	Ebbes	1865 25/5	Mållilla	30

1896

1	Arbetaren	Edvin Salom. Forsman	Ebbes	1870 13/10	Järstorp	26
2	Pigan	Anna Emelia Vanberg	Bockamålen	1874 12/5	Jönköping	22

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
3		Anna Elisab. Nilsson	Ebbes Kvarn	1879 28/11	Hakarp	17
4	Drängen	Robert Ragnar Kling	Baggarp	1878 11/4	Hakarp	18
5	Muraren	Anton Isaksson	Eskilstorp	1870 17/8	Hakarp	26
<i>1897</i>						
1	Drängen	Axel Teod. Svenningsson	Göransberg	1873 28/6	N.Unnary.	24
2	Hemmasonen	Alfred Larsson	Eskilstorp	1866 1/4	Hakarp	31
3	Hemmadottern	Anna Sofia Eng	Fageräng	1877 1/11	Hakarp	20
4	Drängen	Carl Emil P-son Grann	Gunnestorp	1878 13/8	Hjälmsery.	19
<i>1898</i>						
1	Pigan	Anna Elfrida Svensson	Fattighuset	1883 9/4	Hakarp	15
<i>1900</i>						
1	Skrädd.arbet.	Sven Ture Karlsson	Läxarp	1881 29/8	Jönköping	19
2	Hemmadottern	Anna Maria Karlsson	Ebbes	1886 5/2	Hakarp	14
<i>1901</i>						
1		Jakob G. R. Gustavsson	Ebbes	1883 25/7	Hakarp	18
2	Drängen	Karl Albin Larsson	Jutaholm	1878 24/2	Habo	23
3		Ester Olivia Carlsson	Ekedal	1884 3/4	Hakarp	17
4		Oskar Emanuel Carlsson	Ebbes	1884 6/9	Hakarp	17
5	Missionären	August Sandberg	Fagerslätt	1866 31/5	Bergunda	35
6		Edla Arvida Andersson	Ebbes	1881 31/8	Jönköping	20
7	Industriarb.	Oskar Abel Svensson	Stensholm	1878 27/6	Lekeryd	23
8		Anna Helena Gustavsson	Jutaholm 2	1878 15/5	Hakarp	23
9	Drängen	Gustav Vilh. Gustavsson	Dalskog	1878 9/4	Karlstorp	23
10	Fabriksarb.	Sven Anders Vist	Ebbes	1881 23/2	Rogberga	20
11	Drängen	Johan Viktor Karlsson	Fagerslätt	1881 29/5	Hakarp	20
<i>1902</i>						
1	Fabriksarb.	Axel Ivan Dalberg	Ebbes	1879 5/11	Hakarp	23
2	Fabriksarb.	Simon Lennart Dalberg	Ebbes	1881 5/1	Hakarp	21
3	Fabriksarb.	Gustav Adolf Carlsson	Ebbes	1882 12/3	Bottnaryd	20
4	Fabriksarb.	Carl Edvard Plym	Ebbes	1879 23/2	Hakarp	23
5	Fabriksarb.	Edvard Johansson	Ebbes	1884		18
6	Fabriksarb.	Karl Magnus Vist	Ebbes	1877 28/3		25
7	Drängen	Klas Gustav Klasson	Göransberg	1879 27/12	N.Åsarp	23
8		Elin Cecilia Hill	Höggårdet	1877 21/1	Svartorp	24
9	Arbetaren	Anders Fingal Dahl	Erikstorp	1872 18/6	Lekeryd	30
10	Drängen	Per Gustav Hellvin	Dalskog	1882 2/5	Höreda	20
11	Drängen	Karl Gustav Snygg	Höggårdet	1882 29/4	Hakarp	20
12	Arbetaren	Axel L. Johansson	Stensh. fabr.	1882 18/6	Eksjö	20
13		Axel Herman Plym	Ebbes	1882 8/2	Hakarp	20
14	Hemmasonen	Johan Simon Andersson	Marieholm	1866 27/8	Hakarp	36
15		Gustav Ernst Svensson	Bockamålen	1877 12/7	Hakarp	25
<i>1903</i>						
1	Skomak.arb.	Frans Emil Johansson	Ekeberg	1885 29/9	Ölmstad	18
2	Arbetaren	Sven Daniel Karlsson	Stensholm	1872 5/12	Byarum	31
3		Johan Fredr. Bergqvist	Risängen	1878 24/4	Hakarp	25
4	Fabriksarb.	Axel Vilh. Svensson	Bråneryd	1884 17/7	Byarum	19
5	Pigan	Jenny A. Johannisd:r	Ebbes	1880 17/10	Ödestugu	23
6	Drängen	Carl Aug. Carlsson	Fagerslätt	1880 30/6	Gränna	23

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
7	Arbetaren	Teod. Hjalmar Plym	Ebbes	1884 31/3	Hakarp	19
8	Hustrun	Elvy Anna Karlsd:r	Läxarp	1881 26/12	Ödestugu	23
9	Dottern		Läxarp	1902 31/7	Ödestugu	1
10	Pigan	Gerda Chr. Andersson	Marieberg	1884 24/7		19
11	Ingenjören	And. Emanuel Larsson	Bråneryd	1880 11/5	Hakarp	23
12	Arbetaren	Johan David Zetterman	Stensh. fabr.	1888 21/1	Vånga	15
13		Rut Adelina Carlsson	Ebbes	1888 15/8	Hakarp	15
14	Förmannen	Axel Hj. Hammarström	Ebbes	1877 3/6	Godegård	26
15		Rut Klara V. Andersson	Ebbes	1889 7/1	Jönköping	14
16	Drängen	Kristian Aug. Johansson	Bråneryd	1883 8/10	Hakarp	20
17	Arbetaren	August Landal	Ebbes			
18		Knut Fredr. Karlsson	Knutstorp	1887 18/7	Skärstad	16
19	Hemmasonen	Aug. Gideon Gustavsson	Jutaholm	1883 14/12	Hakarp	20

1904

1	Stenarb.	Per Aug. Petersson	Ebbes	1874 4/11	Gullabo	29
2	Hemmadottern	Anna Elisab. Karlsson	Risängen	1886 8/12	Hakarp	18
3	Hustrun	Jenny Johansson	Stensholm	1873 5/10	Ölmstad	31
4	Sonen	Karl Harry	Stensholm	1900 7/9	Hakarp	4
5	Sonen	Gustav Martin	Stensholm	1902 10/11	Hakarp	2
6	Sömmerskan	Augusta Elfr. Forsén	Anneberg	1871 28/5	Hakarp	33
7	Hemmadottern	Sofia Vist	Ebbes	1882 15/12	Rogberga	22
8		Tyra Maria Karlsson	Fageräng 6	1889 24/4	Hakarp	15

1905

1	Skomakaren	Sven August Pohl	Ammarp	1881 19/8	Hakarp	24
2	Arbetaren	Knut Dag	Hak. säteri	1880 19/2	Svartorp	25
3	Hemmadottern	Hilda Krist. Vist	Ebbes	1887 24/1	Rogberga	18
4	Sjömannen	Ernst Johansson	Ebbes	1881 23/12	Fryele	24
5	Hemmadottern	Ellen Axia Dahl	Erikstorp	1886 9/4	Lekeryd	19

1906

1	Pigan	Ester Andersson	Ebbes	1886 22/9	Hakarp	20
2	Jordbr.arb.	Sven Larsson	Tyskängen	1887 24/11		19
3	Hemmadottern	Eva Carlsson	Ebbes	1886 23/9	Hakarp	20
4	Jordbr.arb.	Anders Carlsson	Ebbes	1888 20/12	Hakarp	18
5	Fabriksarb.	John Gustav Ohlsson	Ebbes	1883 23/6	Hakarp	23
6		Erik Joh. G. Andersson	Ebbes	1890 9/7	Hakarp	16

1907

1	Hemmadottern	Judit Rosenia Berger	Fagerslätt 9	1884 12/4	Hakarp	23
2	Hemmasonen	Sven Karlsson-Snygg	Risängen	1889 26/11	Hakarp	18
3		Alma Axia E. Landén	Ebbes	1887 25/3	Järsnäs	20
4	Pigan	Selma Krist. Gillberg	Gunnestorp	1883 2/5	Lekeryd	24

1909

1	Stenarb.	Reinhold Ekebon	Lineberg	1879 15/12	Västanf.	30
2	Hustrun	Anna Elisab. f. Nilsson	Lineberg	1879 28/11	Hakarp	30
3	Dottern	Hildur Elisabeth	Lineberg	1903 22/9	Norberg	6
4	Dottern	Sofia Marianne	Lineberg	1907 26/11	Hakarp	2
5	Sonen	Erik Gustav Reinhold	Lineberg	1906 22/1	Hakarp	3
6		Karl Henry S. Olsson	Ebbes	1889 27/6	Hakarp	20
7	Drängen	Johan Edv. Johansson	Fagerslätt	1883 9/1	Lekeryd	26
8	Bokhållaren	Oskar Georg Bohman	Fagerslätt 16	1889 4/7	Hakarp	20

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
<i>1910</i>						
1		Gustav Ivar Johansson	Fagerslätt 30	1890 5/6	Hakarp	20
2		Frans Gustav Qvist	Fagerslätt 62	1881		29
3	Drängen	Karl Aug. J-son Karp	Stensholm	1891 9/6	Jönköping	19
<i>1911</i>						
1	Fabriksarb.	Elin Maria Norberg	Fagerberg 3	1893 21/9	Hakarp	18
<i>1912</i>						
1		Bernh. Georg Malm	Stensh. fabr.	1893 27/8	Öggestorp	18
<i>1913</i>						
1		Harald Boman	Egna-Hem	1897 23/1	Hakarp	16
2	Handelsförest.	Oskar V. Hammarström	Fageräng 1	1883 30/5	Godegård	30
3	Hustrun	Johanna Hammarström	Fageräng 1	1882 4/3	Hakarp	31
4	Sonen	Oskar Torsten	Fageräng 1	1911	Hakarp	2
5		Sonja Gustavsson	Fageräng 1	1899		14
6	Hembitrådet	Märta Alice Lönn	Björstorp	1897 31/12	Hakarp	16
<i>1914</i>						
1		John Erik Larsson	Olstorp	1898 20/4	Eksjö	15
<i>1916</i>						
1		John Gustav Moberg	Fageräng 10	1897 12/8	Hakarp	19
<i>1920</i>						
1	Änkan	Inga Maria Granlund	Ebbes	1843 15/2	Götered	73
2	Tjänarinnan	Alma Sofia Gustavsson	St. Tokarp	1884 15/5	Nässjö	36
3		Alva Eva Lönn	Hagby	1899 9/11	Hakarp	21
4		Bertil Vilh. Andersson	Betania	1902 26/11	Hakarp	18
<i>1921</i>						
1		Berta Maria Fingal	Vilhelmsberg	1895 3/7	Malmö	26
2	Sym.arbetaren	Erl. Sixten Andersson	Betania	1902	Hakarp	18
<i>1922</i>						
1		Axel Erik Randau	Ebbes	1896 8/7	Hakarp	26
2		John Sigbert Bergström	Fagerslätt 7	1904 28/7	Hakarp	18
3	Fabriksarb.	Axel Johansson-Bexell	Ebbes	1877 23/10	Fryele	45
4	Hustrun	Mina Johansson-Bexell	Ebbes	1878	Färö	45
5	Sonen	Fredrik Johansson-Bexell	Ebbes	1916 18/7	Jönköping	6
6	Sonen	Chester Johansson-Bexell	Ebbes	1917 19/7	Hakarp	5
7	Sonen	Gustav Johansson-Bexell	Ebbes	1920 6/1	Hakarp	2
8	Dottern	Göta Johansson-Bexell	Ebbes	1922 27/1	Hakarp	—
9		James Olof Green	Fagerslätt 24	1903 12/10	Hakaro	19
<i>1923</i>						
1	Fabriksarb.	Knut Wilh. Norberg	Fagerberg 3	1899 27/9	Hakarp	24
2	Järnarbetare	Karl Torst. Valerius	Fagerslätt 76	1896 13/8	Hakarp	27
3		Mauritz G. Gustavsson	Fageräng 7	1897 23/9	Hakarp	26
4		Erik Herman Johansson	Ebbes	1901 9/8	Karlskr.	22
5	Slaktaren	Karl Gustav Rosell	Edstorp	1892 8/9	Gust.Adolf	31
6	Förnick.arb.	Knut L. Kvist	Fageräng 8	1904 22/9	Brandstorp	19
7	Sym.arbetaren	Arv. Edgard Meurling	Fagerslätt 17	1901 19/7	Hakarp	22

Nr.	Titel	Namn	Adress	Föd.dat	Föd.ort	Ålder
8	Metallarb.	Oskar E. Johansson	Fagerslätt 18	1895 13/6	Hakarp	26
9		Per Gust. Herm. Klintin	Stensh. fabr.	1905 7/5	Hakarp	18
10		Artur Edv. Pettersson	Fageräng 1	1903 17/3	Hakarp	20
11		Karl Gösta G. Randau	Ebbes	1900 31/12	Hakarp	23
12	Lackeraren	Göran Bert. Gustavsson	Fagerslätt 6	1899 13/11	Hakarp	24
13	Pigan	Gerda Jul. Gustavsson	Stensh. Säteri	1900 23/7	Forsserum	23
14	Svarvaren	John Filip Malmros	Fageräng 5	1903 28/11	Hakarp	20
15	Drängen	Karl Anton V. Lönn	Dalskog	1906 3/4	Hakarp	17
16		Gustav Herbert Rosén	Ebbes	1901 24/7	Hakarp	22
17	Fabriksarb.	Eskil Sim. F. Gustavsson	Eriksberg	1899 15/3	Hakarp	23
18		Per Gustav Klasson	Äbo	1904 1/8	Ölmstad	19
19	Tjänaren	Axel N. Johansson	Hak. Säteri	1896 16/1	Habo	26
20	Verktögsarb.	Oskar Ragnar Hallqvist	Ebbes	1892 25/7	Hakarp	30
21	Tjänaren	Gustav Fredr. Svahn	Hak. Säteri	1896 21/11	Jönköping	26
22	Rättaren	Karl Gust. E. Andersson	Dalskog	1893 10/1	Vireda	29
23	Hustrun	Judit Andersson	Dalskog	1892 3/7	Lekeryd	30
24	Sonen	Yngve Andersson	Dalskog	1921	Hakarp	2
25		Tage Vilh. Olsson	Ebbes	1904 15/8	Hakarp	19
26	Fabriksarb.	Ernst Tore Green	Fagerslätt 24	1901 25/11	Jönköping	22
27	Korpralen	Torsten Konr. Rosell	Edstorp	1900 20/4	Gust.Adolf	23
28		Nils Erik L. Hultman	Ebbes	1899 31/12	Sanderyd	24
29	Hemmadottern	Margareta Olsson	Ebbes	1899 13/12	Hakarp	24
30	Fabriksarb.	Karl Gust. Hj. Rydberg	Dalen	1898 22/9	Svenarum	25
31		Sven Enok Malmros	Fageräng 5	1900 6/8	Hakarp	23
32	Fabriksarb.	Sven Erik Johansson	Fagerslätt 18	1904 9/3	Hakarp	19

1924

1	Drängen	Axel Vitalis Rosell	Hak. Säteri	1897 19/2	Gust.Adolf	27
2		Sven Valborg Jonsson	Fagerberg 5	1894 21/2	Hakarp	30
3	Grovarbetaren	Olof Titus Bergström	Fagerslätt 1	1895 21/2	Hakarp	29
4	Sym.arbetaren	Anton Gunnar Valerius	Fagerslätt 7	1900 9/6	Hakarp	24
5		Sara Gunborg Jernell	Fagerslätt 8	1903 27/7	Hakarp	21

1925

1	Drängen	Elmer Torsten Engkvist	Göransberg	1900 24/5	Lommaryd	25
2		Hedvig Maria Törnkrans	Tokarp	1908 1/10	Jönköping	17
3	Hustrun	Ida Jonsson	Fagerberg 5	1892 2/3	Vireda	33
4	Dottern	Majken Jonsson	Fagerberg 5	1915		10
5	Dottern	Maria Jonsson	Fagerberg 5	1917		8
6	Sonen	Sven Jonsson	Fagerberg 5	1920		5
7	Sonen	Våge Jonsson	Fagerberg 5	1924		1
8	Filaren	Johan Helmer Lago	Anneberg	1904 8/12	Hakarp	21

NOT.

Denna förteckning begränsar sig till det geografiska område som motsvarar nuvarande Hakarps församling. (Således har inte utvandrare från Huskvarna-området medtagits.) Om någon utvandrare saknas i denna sammanställning kan det bero på att vederbörande har utvandrat från annan församling eller eventuellt har emigrerat utan flyttningssattest.

Förvaltningsberättelse för år 1971.

Föreningens styrelse har under året varit: Rune Gustafsson, ordförande; Gottfrid Granemyr, vice ordförande; Bo Björklund, sekreterare och ansvarig för värdehandlingar; Ragnar Karlsmo, vice sekreterare och ansvarig utgivare av krönikan; Carl-Eric Blomdahl, kassör; Eskil Lago, föreståndare för arkivet; Martin Fagerlund, registrator; Sten Arvid Gustavsson, Gustav Svensson och Per Johansson.

Suppleanter har varit Mary Eliasson, Leif Gustafsson och Yngve Svensson. Revisorer har varit Bror Thunberg och Widar Dahlstedt med Rune Wixe som suppleant.

Årsmötet hölls den 7 mars på Stensholmsskolan och var väl besökt. Med anledning av att Huskvarna Stad upphört och sammanlagts med Jönköpings Kommun har en filmkrönika gjorts, den s. k. Huskvarnafilmen. Denna film visades och rönt stor uppskattning. Särskilt fäste man sig vid de utpräglade Hakarps- och Huskvarnadialekterna. Vidare förekom servering och underhållning. På årsmötet beslöt man att föreningens stadgar skulle omarbetas.

I juni anordnade föreningen en midsommarfest på Klinten. Ca 400 personer deltog i festen som hölls i traditionell stil. Under högtidliga former restes Klintens nyförvärvade flaggstång och dess flagga som föreningen erhållit på Svenska Flaggans dag hissades. Festen avslutades med en betraktelse av kyrkoherde Per-Axel Jonsson.

I augusti hade föreningen anordnat en resa till Röttle. Trots regn och kyla hade ett stort antal personer slutit upp. Den gamla byn visades av intendent Olof Fong, Gränna. Efter visningen hade ett

samkväm ordnats i Röttle bykrog varunder Olof Fong kåserade om Röttles historia.

En söndag i oktober hölls Kyrkodag i Hakarps nyrestaurerade kyrka. Efter högmässan visades kyrkan för en stor samling medlemmar och deras familjer.

I december hölls hembygdsafton på församlingshemmet. Apotekare Åke Martin höll ett intressant föredrag om gamla mediciner och huskurer.

Under året har sex protokollförda styrelsesammanträden hållits.

En krönika har utgivits för år 1970-71. Upplagan för denna krönika har varit 625 ex. och har utdelats till medlemmarna genom roteombuden. Föreningen har representerats vid Hembygdsförbundets årsmöte.

Medlemsantalet den 31.12 1971 var 564.

Föreningens strävanden under året har varit att liksom tidigare bevaka och bevara Hakarps skönhetsvärden. Föreningen har bl. a. försökt förmå Jönköpings Kommun att upprusta och skydda den s.k. Ängslätten vid Egna Hem. Vid restaureringen av Hakarps Kyrka har föreningen försökt påverka bl. a. färgsättningen av kyrkobyggnaden. Man har jämväl tagit hand om golvtimmer från kyrkan.

Sedan Jönköpings Kommun bildats har föreningen ansett det vara än värdefullare att väcka och befordra innevånarnas i Hakarp känsla för de värden som ligger i intresset för hembygden.

SPECIFIKATION ÖVER BEHÅLLNINGENS FÖRÄNDRING FÖR TIDEN 3/3 1971—7/2 1972.

Behållning från föregående år:

Kontant i kassan	0:—	
Innestående på sparbanksbok	12.196: 91	
Innestående på postgiro	9: 70	12.206: 61

Tillkommer:

Medlemsavgifter	4.003:—	
Sålda krönikor	198:—	
Anslag	800:—	
Årsmöten och fester	522: 60	
Räntor	642: 31	
Överskott på lotteri	1.762:—	7.927: 91

Avgår:

Krönika	5.748:—	
Årsavgift Hembygdsförb. ..	100:—	
Klinten	151: 05	
Skrivmaterial	5:—	
Årsmöten och fester	272: 96	6.277: 01

<i>Förändring</i>	+1.650: 90	1.650: 90

Behållning vid årets slut:

Innestående på sparbanksbok	13.818: 10	
Innestående på postgiro	39: 41	13.857: 51

Hakarp, Huskvarna den 7 febr. 1972.

Styrelsen.

Anteckningar ur församlingsböckerna.

Födda år 1971

- 5/1 Gudrun Ulrica Johansson, Hågnevägen 25
- 17/1 Nils Peter Wall, Stiftelsevägen 3 A
- 19/1 Sven Håkan Wetterö, Stjärnstigen 9
- 19/1 Charlotta Maria Johansson, Göransbergsvägen 50
- 25/1 Martin Valter Rydberg, S. Hasselgränd 4
- 3/2 Håkan Georg Folke Svensson, Stiftelsevägen 1 C
- 3/2 Karin Anna Jessica Alvarsson, Genvägen 3
- 5/2 Anna Madelene Lundqvist, Näckrosstigen 17
- 10/2 Stefan Patrik Hugo Bruhn, Stibbarp
- 15/2 Carin Christina Hellberg, Lönnvägen 12 F
- 20/2 Carl Magnus Ling, Vårlöksstigen 1
- 22/2 Ruth Maria Charlotte Hagblom, Lönnvägen 12 A
- 26/2 Torbjörn Sven Harry Lundholm, Ebbesvägen 27
- 14/3 Henrik Lammers, Mossvägen 7
- 24/3 Marcus Ingvar Ernst Eriksson, Hågnevägen 12
- 25/3 Hans Joakim Karlmark, Ö. Hasselbacken 7
- 3/4 John Gunnar Göran Andersson, Berghagavägen 17
- 9/4 Pär Otto Hakeman, Hakarps Säteri
- 11/4 Camilla Birgitta Sjöholm, Ebbesvägen 38
- 16/4 Ida Eva Elisabeth Olai, Vårlöksstigen 12
- 28/4 Ingrid Marina Albertina Friberg, Carlfors
- 27/4 Lars Wilhelm Carlgren, Hallebergsliden 6
- 27/4 Lindha Elisabeth Carlgren, Hallebergsliden 6
- 28/4 Dick Benny Vedholm, Ekebyvägen 2
- 1/5 Per-Johan Olof Alzén, Ebbesvägen 6
- 3/5 Niclas Carl Olof Dahlin, Hakarpsvägen 71 B
- 15/5 Sofia Margarta Siljedahl, Carlforsvägen 28
- 25/5 Rosita Lena Victoria Gustafsson, Hakarpsvägen 71 B
- 9/6 Veronica Märta Kristina Jansson, Kvarnvägen 18
- 16/6 Anders Leif Gustafsson, Solhem
- 19/6 Inga Pernilla Rapp, Egnahemsvägen 2
- 27/6 Anna Helene Starby, Stensholms säteri
- 16/7 Per Ola Nockhammar, Blåklintsvägen 2

- 19/7 Nils Patrik Rickard Malmkvist, Lindarevågen 7
 21/7 Mikael Ulf Jakob Fredriksson, Svarvaregatan 12
 22/7 Tom Fredrik Daniel Petersson, Vipevågen 32
 2/8 Martin Nils-Erik Larsson, Stjärnstigen 13
 7/8 Eva-Lotta Katarina Arvidsson, Skolgatan 6 B
 11/8 Ulf Erik Gustafsson, Berghagavågen 37
 12/8 Annika Kristina Jansson, Lönnvågen 3
 14/8 Elisabeth Christine Rehnberg, Poppelvågen 1
 25/8 Carl Anders Rönbo, Stjärnstigen 27
 26/8 Hanna Madlen Schälin, Kvarnvågen 18
 8/9 Johannes Siebmans, Egnahemsågen 2
 9/9 Ann Monica Catrin Ericsson, Ebbesvågen 8
 21/9 Angelica Linnéa Flycht, Dalskogs gård
 21/9 Mats Robert Rosengren, Näckrosstigen 6
 23/9 Malin Helena Lindgren, Lönnvågen 14 D
 2/10 Tommy Andersson, Kvarnvågen 15
 4/10 Anna Maria Katrin Jonasson, Näckrosstigen 32
 11/10 Jonas Albin Gustavsson, Aspvågen 3
 11/10 Eva Alma Cecilia Lindgren, Ebbesvågen 21
 14/10 Karl Tomas Helmer Harrysson, Gunnestorp
 21/10 Rolf Joacim Eriksson, Friedländersvåg 7
 4/11 Fredrik Johansson, Mossvågen 3
 4/11 Stig Anders Svensson, Kvarnvågen 16
 13/11 Anette Susanne Johansson, Strandvågen 22
 15/11 Sven Martin Henrik Båfält, Skolgatan 43
 18/11 Toni Lennart Erik Larsson, Holländaregatan 18
 20/11 Linda Elisabet Johansson, Smedstorpsgatan 39
 21/11 Ulf Emil Johansson, Utsikten Egna Hem
 22/11 Carl-Johan Gunnar Hult, Lönnvågen 14 E
 26/11 Lars Magnus Richard Axelsson, Poppelvågen 9
 6/12 Jon Matias Green, Näckrosstigen 11
 9/12 Karl David Alvarsson, S. Hasselgränd 2
 11/12 Stig Jonas Granath, Vårlöksstigen 2
 15/12 Carl Torbjörn Gustafsson, Vipevågen 14
 26/12 Jimmy Lars Lernevik, Egnahemsågen 2
 30/12 Erik Gustaf Evert Gemheden, Carlforsvågen 27

Ingångna äktenskap år 1971

- Ulf Olle Lennart Jönsson, Sofia församl. och Ulla Maria Bagge,
Egnahemsvägen 6
- Bo Sigvard Hermansson, Forserum församl. och Berit Maj Brusback,
Fornhaga
- Sten Sture Lennart Karlsson, Sofia, Jönköping och Gunnel Jenny
Margareta Lönn, Hagbyvägen 3
- Jan Olof Gösta Lindberg, Kristina, Jönköping och Siv Kerstin Doris
Erlandsson, Smedstorpsgratan 13
- Alf Jörgen Tommy Persson, Aspvägen 13 och Gunnel Elisabeth
Oskarsson, Aspvägen 13
- Jan-Gustav Ernst Björk, Kvarnvägen 15 och Kristina Elisabeth
Karlsson, Kvarnvägen 15
- Per Gunnar Ljungblad, Ebbesvägen 38, och Maria Jeanette Fong,
Ebbesvägen 38
- Sven Leif Fredriksson, Adelövs församl. och Monica Ingbritt Mar-
gareta Ekvall, Ebbesvägen 11
- Bengt-Olof Ahlm, Ebbesvägen 26 och Sara Evey Maria Mejving,
Fagerslättsvägen 18
- Günther Adolf David, Lönnvägen 5 och Frieda Ottillie Albertine
Haase, Lönnvägen 5
- Björn Birger Moberg, Mobergsvägen 8 och Birgitta Ingrid Andersson,
Mobergsvägen 8
- Kenneth Åke Lennart Karlsson, Skolgatan 6 B och Ingeborg Hedvig
Katarina Arvidsson, Skolgatan 6 B
- Karl Göte Filip Roman, Ädalsvägen 91 C, och Anne-Marie Marga-
retha Pettersson, Norrahammar
- Ulf Göran Schöier, Solhemsgatan 4 och Gunnel Kerstin Maria Book
Huskvarna församl.
- Claes-Anders Alf Adlerborn, Töregatan 20, och Sara Vera Marianne
Gustafsson, Sofia församl.
- Sven Anders Gustav Ödman, Parkvägen 3 och Anne Mari Gunilla
Larsson, Ljungarums församling
- Kaj Lennart Karlsson, Lönnvägen 11 och Lena Margareta Hansson
Huskvarna församl.

Lars Staffan Nylander, Göransbergsvägen 51 och Astrid Ann-Marie Osbeck, Huskvarna församl.

Karl-Göran Ove Larsson, Tenhultsvägen 109 och Kerstin Margareta Andersson, Huskvarna församl.

Avlidna år 1971

- 14/1 Karl Gustaf Jonsson, Älderdomshemmet, född 1877 i Hakarp
18/1 Ernst Emil Gustafsson, Bockamålen, född 1880 i Hakarp
10/2 Heinrich Führer, Skolgatan 9, född 1912 i Hohensolms
Tyskland
23/2 Hans Göran Green, Vallmostigen 4, född 1945 i Sofia, Jkpg.
10/3 Johan Eskil Konrad Fri, Carlforsvägen 34, född 1893 i
Järsnäs
1/4 Enoch Emanuel Lindell, Carlforsvägen 21, född 1900 i
Hakarp
5/4 Greta Matilda Andersson, Ädalsvägen 91 A, född 1897
i Rogberga
16/4 Axel Elof Göth, Genvägen 2, född 1890 i Forserum
23/4 Hanna Kristina Hjertstedt f. Persson, Fagersläotts gård,
född 1880 i Svenarum
24/4 Erik Robert Storm, Ebbesvägen 15, född 1899 i Habo, Skar.
25/5 Tore Viktor Herbert Friberg, Carlfors, född 1907 i
Lemnhult
26/5 Birger William Blomberg, Berghagavägen 7, född 1918
i Kristina, Jkpg.
26/5 Nanny Sofia Andersson, f. Andersson, Skolgatan 16, född
1889 i N. Ljunga
6/7 Judit Danira Elisabet Söderström, f. Dolk, Skolgatan 6 A,
född 1892 i Flisby
17/7 Geza Pinter, Carlfors, född 1923 i Ungern
16/8 Edit Viktoria Hallqvist, f. Sandberg, Kvarnvägen 16,
född 1889 i Hakarp

- 23/8 Gustaf Erik Karlsson, Holländaregatan 5, född 1916 i Järsnäs
- 28/8 Karl Arvid Vigart Andersson, Vissmålen, född 1909 i Gränna
- 31/8 Rolf Ingvar Eriksson, Fridländersväg 7, född 1942 i Sofia, Jkpg.
- 2/9 Anna Karolina Nilsson f. Sager, Skolgatan 32, född 1894 i Jönköping
- 10/9 Axel Hjalmar Engelbrekt Nestor, Kvarnvägen 11, född 1894 i Lommaryd
- 10/9 Karl Arvid Jansson, Älderdomshemmet, född 1895 i Hakarp
- 14/9 Augusta Emilia Karlsson, f. Fält, Älderdomshemmet, född 1880 i Ödestugu
- 1/10 Gustaf Erik Edvard Hallgren, Holländaregatan 3, född 1915 i Hästveda
- 9/10 Arvid Andersson, Genvägen 3, född 1893 i N. Unnaryd
- 13/10 Signe Gully Viktoria Petersson, f. Gustafsson, Stutstorp, född 1904 i Forserum
- 30/10 Anna Agnes Elvira Andersson, f. Johansson, Tenhultsv. 34, född 1890 i Bäckaby
- 18/12 Gustaf Johan Emanuel Bengtsson, Fagerslättsvägen 25, född 1895 i Hakarp

Folkmängden i Hakarp 31.12.71 var 4.528 personer varav 2.310 män 2.218 kvinnor. Äldst i församlingen var August Svensson, Skolgatan 23, f. d. 9/2 1879.

